

ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΕΛΕΝΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Διαδραστικό Βοήθημα

Θεωρία - VideoΜαθήματα - Ασκήσεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Πρόλογος 1η Σκηνή (στ. 1-82)

Πρόλογος 2η Σκηνή (στ. 83-191)

Πάροδος

Α' Επεισόδιο 1η Σκηνή (στ. 437-494)

Α' Επεισόδιο 2η Σκηνή (στ. 495-541)

Α' Επεισόδιο 3η Σκηνή (στ. 542-575)

ΕΠΙΠΑΡΟΔΟΣ (στ. 576-587) Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 1η Σκηνή (στ. 588-658)

Β' Επεισόδιο 2η Σκηνή (στ. 659-840)

Β' Επεισόδιο 3η Σκηνή (στ. 841-941)

Β' Επεισόδιο 4η Σκηνή (στ. 942-1139)

Β' Επεισόδιο 5η Σκηνή (στ. 1140-1219)

Α' Στάσιμο (στ. 1220-1285)

Γ' Επεισόδιο (στ. 1286-1424)

Β' Στάσιμο (στ. 1425-1499)

Δ' Επεισόδιο (στ. 1500-1592)

Γ' Στάσιμο (στ. 1593-1652)

Έξοδος 1η Σκηνή (στ. 1653-1778)

Έξοδος 2η Σκηνή (στ. 1779-1812)

3η Σκηνή (στ. 1813-1864) ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ποια ήταν τα είδη του αρχαίου ποιητικού λόγου;

- Επική ποίηση: ηρωικό & διδακτικό έπος (Γεωμετρική εποχή 1100-800 π.Χ.)
- Λυρική ποίηση: ελεγεία, επίγραμμα, ίαμβος, μέλος, χορική ποίηση (Αρχαϊκή εποχή 800-500 π.Χ.)
- Δραματική ποίηση: τραγωδία, κωμωδία, σατυρικό δράμα (Κλασική εποχή 500-323 π.Χ.)

Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της δραματικής ποίησης;

- Σύνθεση στοιχείων έπους και λυρικής ποίησης.
- Ξεχωρίζει γιατί προορίζεται για παράσταση (δρᾶμα < δράω, δρῶ = πράττω)
- Προέλευση:

1. θρησκευτικές τελετές, τὰ δρώμενα (ιερές συμβολικές πράξεις), που συνδέονται με τη

λατρεία του θεού Διονύσου (θεός του κρασιού και της βλάστησης).

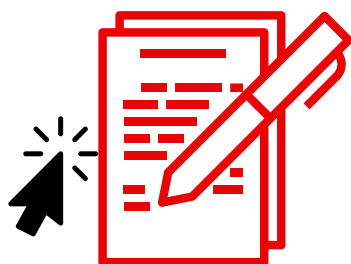
2. διθύραμβος (θρησκευτικό και λατρευτικό άσμα (= τραγούδι) που τραγουδούσε ο ιερός

θίασος των πιστών του Διονύσου, με συνοδεία αυλού, χορεύοντας γύρω από το βωμό

του θεού).

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της λατρείας του Διονύσου και ποια του δράματος;

Χαρακτηριστικά της λατρείας του Διονύσου	Χαρακτηριστικά δράματος
• Η ιερή μανία που προκαλεί την έκστασιν (ἐξίσταμαι = βγαίνω από τον εαυτό μου και επικοινωνώ με το θείο). • Η θεοληψία, (<θεός + λαμβάνω) η κατάσταση, δηλαδή, κατά την οποία ο πιστός ένιωθε ότι κατέχεται από το πνεύμα του λατρευόμενου θεού / θεία έμπνευση).	• Έκσταση: απομάκρυνση από την πραγματικότητα. • Μεταμφίηση: στεφάνι κισσού, πρόσωπο αλειμμένο με κατακάθι κρασιού ή καλυμμένο με φύλλα δέντρων, δέρματα ζώων, μορφή σατύρων.
• Ο έξαλλος ενθουσιασμός (ένθεος<έν + θεός) των οπαδών. • Το μιμητικό στοιχείο στις κινήσεις και στη φωνή των πιστών, για να εκφράσουν συναισθηματικές καταστάσεις. • Η μεταμφίηση των πιστών σε Σατύρους, ζωόμορφους ακόλουθους του θεού.	• Διθύραμβος: χορικός ύμνος (ο πρώτος του Χορού αφηγείται, πιθανό θέμα η ζωή του Διονύσου, ο Χορός ψάλλει συμβατικές επωδούς).

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σε ποια είδη διακρίνεται η δραματική ποίηση;

- Τραγωδία.
- Κωμωδία.
- Σατυρικό δράμα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (σελ. 67-100)

Ποια είναι η προέλευση της τραγωδίας; Πώς φτάνουμε από τη διονυσιακή λατρεία στο δραματικό είδος;

- Αριστοτέλης θεωρεί ότι η τραγωδία γεννήθηκε από τους αυτοσχεδιασμούς των πρωτοτραγουδιστών, «τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον», και το διθύραμβο (Περὶ Ποιητικῆς, IV, 1449α).
 - Αρίων: ο πρώτος που συνέθεσε διθύραμβο, του έδωσε λυρική μορφή και αφηγηματικό περιεχόμενο και τον παρουσίασε στην αυλή του φιλότεχνου τυράννου Περίανδρου, στην Κόρινθο (6ος αι. π.Χ.).
 - Θέσπις: 534 π.Χ., στα Μεγάλα Διονύσια, η πρώτη επίσημη «διδασκαλία» (παράσταση) τραγωδίας.
- Η προέλευση του είδους είναι καθαρά θρησκευτική.
- Στην αττική γη οι μιμικές λατρευτικές τελετές –απομίμηση σκηνών καθημερινής ζωής–, οι κλιματολογικές συνθήκες, αλλά, κυρίως, οι κοινωνικές συνθήκες (άμβλυνση συγκρούσεων) και η πολιτειακή οργάνωση με τους δημοκρατικούς θεσμούς οδήγησαν στη διαμόρφωση αυτού του λογοτεχνικού είδους.
- Σε λίγες δεκαετίες, με τη γόνιμη επίδραση της επικής και της λυρικής ποίησης, την ανάπτυξη της ρητορείας, την εμφάνιση του φιλοσοφικού λόγου καθώς και την ατομική συμβολή προικισμένων ατόμων, η τραγωδία εξελίχθηκε ταχύτατα και διαμορφώθηκε σε ένα εντελώς νέο είδος με δικούς του κανόνες, δικά του γνωρίσματα και δικούς του στόχους

Σε ποια εποχή ακμάζει η τραγωδία; Ποιο είναι το κλίμα που επικρατεί;

- Αναπτύσσεται κυρίως κατά τη διάρκεια του χρυσού αιώνα.
- Είναι συνδεδεμένη με την οργάνωση της πολιτικής ζωής και την ανάπτυξη της δράσης του πολίτη.
- Είναι αποτέλεσμα της δημοκρατίας και του διαλόγου (άμεση συμμετοχή των πολιτών στα κοινά – Εκκλησία του Δήμου, όπου γίνεται αντιπαράθεση απόψεων, διάλογος, σε κλίμα ελευθερίας, ισοτιμίας και ισηγορίας (= ίσο δικαίωμα λόγου σε όλους).
- Οι διδασκαλίες δραμάτων στην Αθήνα, όπως και οι αθλητικοί αγώνες, απέκτησαν μεγαλύτερη σημασία για τους θεατές.

Ποιοι ήταν οι πιο μεγάλοι τραγικοί;

- Αισχύλος 525-456 π.Χ.
- Σοφοκλής 497-406 π.Χ.
- Ευριπίδης 485-406 π.Χ.

Τι περιλαμβάνει η θεματική της τραγωδίας;

1. Εξυμνείται ο ηρωικός άνθρωπος, που συγκρούεται με τη Μοίρα, την Ανάγκη, τη θεία δικαιοσύνη.
2. Το τριαδικό σχήμα (ὕβρις – ἄτη – δίκη) αποτελεί το ηθικό υπόβαθρο της τραγωδίας.
3. Θέματα τους συνήθως από την ανεξάντλητη πηγή των μύθων.
4. Επηρεάζεται από τις καταστάσεις και τρέφεται με τις μεταβολές.
5. Τα μεγάλα ανθρωπολογικά προβλήματα του πολέμου και της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της φιλοπατρίας κατέχουν υψηλή θέση στις ελληνικές τραγωδίες.

Τι γνωρίζετε για τους δραματικούς αγώνες;

Η παράσταση των τραγωδιών στο θέατρο γινόταν στα Μεγάλα Διονύσια τέλη Μαρτίου έως μέσα Απριλίου, όπου διαγωνίζονταν οι τραγικοί ποιητές (τις τρεις τελευταίες μέρες γινόταν οι δραματικοί αγώνες). Οι δραματικοί αγώνες αποτελούσαν υπόθεση της πόλης-κράτους και οργανώνονταν με κρατική φροντίδα, με την επίβλεψη του επώνυμου άρχοντα.

Η κρατική αυτή μέριμνα περιλάμβανε:

- **Επιλογή των ποιητών από τον επώνυμο άρχοντα**, από τον κατάλογο εκείνων που είχαν υποβάλει αίτηση – διαγωνίζονταν τελικά τρεις ποιητές με μια τετραλογία ο καθένας: τρεις τραγωδίες και ένα σατυρικό δράμα.
- **Επιλογή των χορηγών**, πλούσιων πολιτών που αναλάμβαναν τα έξοδα της παράστασης.
- **Επιλογή των δέκα κριτών** (ένας από κάθε φυλή) με κλήρωση. Γινόταν στο Ωδείο (στεγασμένο θέατρο) **ο προαγών** (προ του αγώνος = δοκιμή) κατά τον οποίο ο ποιητής παρουσίαζε τους χορευτές και τους υποκριτές στους θεατές χωρίς προσωπεία.
- **Απονομή από την Εκκλησία του Δήμου**, σε πανηγυρική τελετή, των **βραβείων** στους νικητές ποιητές (στέφανος κισσού) και στους χορηγούς (χάλκινος τρίποδας).
- **Αναγραφή των ονομάτων των ποιητών**, χορηγών και πρωταγωνιστών σε πλάκες και κατάθεσή τους στο δημόσιο αρχείο (διδασκαλίες).

Τι γνωρίζετε για το αρχαίο θέατρο;

Ο χώρος των παραστάσεων ήταν το θέατρο, ένας κυκλικός χώρος που περιλάμβανε:

- Το θέατρον, που ονομαζόταν και κοῖλον.
- Την ορχήστρα.
- Τη σκηνή.
- Δύο διαδρόμους, οι πάροδοι.
- Το λογεῖον.
- Το θεολογεῖον.

Ποια θεατρικά μηχανήματα χρησιμοποιούνταν στα αρχαία θέατρα;

- το έκκύκλημα (< έκ-κυκλέω, τροχοφόρο δάπεδο πάνω στο οποίο παρουσίαζαν στους θεατές ομοιώματα νεκρών).
- ο γερανός ή αιώρημα (< αιώρέω, ανυψωτική μηχανή για τον άπο μηχανής θεόν).
- το βροντεϊον και κεραυνοσκοπεϊον (για τη μηχανική αναπαραγωγή της βροντής και της αστραπής).
- οι περιάκτοι (περί + ἄγω), δύο ξύλινοι στύλοι για εναλλαγή του σκηνικού.

Ποιοι ήταν οι συντελεστές μιας παράστασης;

- **Ο Χορός:** Ο Χορός, με επικεφαλής τον αυλητή, έμπαινε από τη δεξιά πάροδο κατά ζυγά (μέτωπο 5, βάθος 3) ή κατά στοίχους (μέτωπο 3, βάθος 5). Ήταν ντυμένος απλούστερα από τους υποκριτές και εκτελούσε, υπό τον ήχο του αυλού, την κίνηση και την όρχηση εκφράζοντας τα συναισθήματά του. Στη διάρκεια της παράστασης είχε τα νώτα στραμμένα προς τους θεατές και διαλεγόταν με τους υποκριτές μέσω του κορυφαίου· χωρίς να τάσσεται ανοιχτά με το μέρος κάποιου από τους ήρωες, αντιπροσώπευε την κοινή γνώμη. Η πορεία της τραγωδίας καθορίζεται σταδιακά από τη μείωση του λυρικού-χορικού στοιχείου και την αύξηση του δραματικού.

- **Τα πρόσωπα:** Πριν από το Σοφοκλή, ο ποιητής ήταν ταυτόχρονα και υποκριτής, εκείνος πρόσθεσε τον τρίτο υποκριτή (το δεύτερο τον εισήγαγε ο Αισχύλος, ενώ τον πρώτο ο Θέσπις). Ήταν επαγγελματίες, έπαιρναν μισθό και ήταν κυρίως Αθηναίοι πολίτες. Τα γυναικεία πρόσωπα υποδύονταν άνδρες, οι οποίοι φορούσαν προσωπεία (μάσκες). Για τον εξωραϊσμό του προσώπου (μακιγιάζ) χρησιμοποιούσαν μια λευκή σκόνη από ανθρακικό μόλυβδο, το ψιμύθιον. Οι υποκριτές εμφανίζονταν στη σκηνή με επιβλητικότητα και μεγαλοπρέπεια· ήταν ντυμένοι με πολυτέλεια, με ενδυμασία ανάλογη προς το πρόσωπο που υποδύονταν και με παράδοση μεταμφίεση που παρέπεμπε στο μυθικό κόσμο της τραγωδίας.

Πώς διαρθρώνεται η δομή της τραγωδίας;

Ορισμός: «Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεω σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένω λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Η τραγωδία, δηλαδή, είναι μίμηση πράξης εξαιρετικής και τέλει (με αρχή, μέση και τέλος), η οποία είναι ευσύννοπη, με λόγο που τέρπει, διαφορετική για τα δύο μέρη της (διαλογικό και χορικό), με πρόσωπα που δρουν και δεν απαγγέλλουν απλώς, και η οποία με τη συμπάθεια του θεατή (προς τον πάσχοντα ήρωα) και το φόβο (μήπως βρεθεί σε παρόμοια θέση) επιφέρει στο τέλος τη λύτρωση από παρόμοια πάθη (κάθαρση < καθαίρω).

Πως διακρίνονται τα μέρη της τραγωδίας;

α. Τα κατά ποσόν μέρη

I. Τα επικά – διαλογικά μέρη:

- **Πρόλογος:** ο πρώτος λόγος του υποκριτή, που προηγείται της εισόδου του Χορού. Μπορεί να είναι μονόλογος, μια διαλογική σκηνή ή και τα δύο.
- **Επεισόδια:** αντίστοιχα με τις σημερινές πράξεις, αναφέρονται στη δράση των ηρώων.
- **Ἐξοδος:** επισφραγίζει τη λύση της τραγωδίας.

II. Λυρικά – χορικά μέρη

- **Πάροδος:** το άσμα που έψαλλε ο Χορός στην πρώτη του είσοδο.
- **Στάσιμα:** άσματα που έψαλλε ο Χορός, όταν πια είχε λάβει τη θέση του (στάσιν). Ήταν εμπνευσμένα από το επεισόδιο που προηγήθηκε, χωρίς να προωθούν την εξωτερική δράση.
- **Μονωδίες:** άσμα από έναν υποκριτή.
- **Διωδίες:** άσμα από δύο υποκριτές.
- **Κορμοί:** θρηνητικά άσματα από Χορό και υποκριτές.

β. Τα κατά ποιόν μέρη (αφορούν την ανάλυση, την ποιότητα του έργου).

- **Μύθος:** η υπόθεση της τραγωδίας.
- **Ήθος:** ο χαρακτήρας και η στάση των ηρώων.
- **Λέξις:** η γλώσσα της τραγωδίας, τα εκφραστικά μέσα και το ύφος.
- **Διάνοια:** οι ιδέες, οι σκέψεις των προσώπων.
- **Μέλος:** η μελωδία, η μουσική επένδυση των λυρικών μερών
- **Όψις:** το σκηνικό και η σκευή.

Πώς έχει επιβιώσει μέχρι τις μέρες μας η τραγωδία;

Η τραγωδία επιβίωσε και είναι πάντα επίκαιρη, γιατί οι τραγικοί ποιητές:

- θέτουν πανανθρώπινα και διαχρονικά προβλήματα, όπως η ελευθερία, το χρέος, το τίμημα της προσωπικής επιλογής κ.α., και τα προβάλλουν με τέτοια τέχνη, ώστε να προκαλείται υψηλή αισθητική απόλαυση.
- κάνουν τους ανθρώπους να προβληματίζονται για: τη σχέση με το θείο, τη σχέση άρχοντα – αρχομένων, την κοινωνική ευθύνη του ανθρώπου, το κύρος των θεσμών, τη ματαιότητα του πολέμου κ.α.

Προσπάθειες αναβίωσης της τραγωδίας από το Μεσοπόλεμο (1920-1940) και μετά έγιναν και γίνονται ακόμη: στο Φεστιβάλ θεάτρου των Συρακουσών (ξεκίνησε το 1914), στις Δελφικές Γιορτές (το 1927 από τον Άγγελο Σικελιανό και την Εύα Πάλμερ), ενώ από το 1954 καθιερώθηκε το αρχαίο δράμα στο Φεστιβάλ της Επιδαύρου και τον επόμενο χρόνο στο Φεστιβάλ Αθηνών. Σήμερα, σε όλο σχεδόν τον κόσμο, παίζονται τα έργα του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευρυπίδη.

1η Σκηνή (στ. 1-82)

Περίληψη:

Η **Ελένη**, κόρη του Δία και της Λήδας, βρίσκεται στο νησί Φάρος της Αιγύπτου υπό την προστασία του βασιλιά Πρωτέα. Αν και εκείνος έχει πεθάνει, στο παλάτι βρίσκονται η κόρη του, μάντισσα Θεονόη και ο γιος του, Θεοκλύμενος.

Εκεί η Ελένη έφτασε ύστερα από επέμβαση της Ήρας, όταν ήταν να δοθεί ως δώρο στον Πάρη. Η θεά οργίστηκε με τον πρίγκιπα της Τροίας, επειδή έδωσε το μήλο της ομορφιάς στην Αφροδίτη και, έτσι, δεν επέτρεψε να πάρει το δικό του δώρο. Δηλαδή, την Ελένη. Με εντολή του Δία, ο Ερμής μετέφερε την Ελένη στην Αίγυπτο με σκοπό να περιμένει εκεί τον άντρα της, ο οποίος θα πολεμούσε στην Τροία. Θέλημα του βασιλιά των θεών ήταν, μέσω του Τρωικού πολέμου, να «απαλλάξει τη Γη από το πλήθος των ανθρώπων» και να τονίσει τη γενναιότητα του Αχιλλέα. Όμως η Ελένη φάνηκε ως αιτία της απώλειας τόσων Ελλήνων και τώρα όλοι τη μισούν και την καταριούνται.

Έτσι, η προσδοκία να βγει αληθινή η προφητεία του Ερμή και να ξανασμίξει με τον άντρα της την κρατά στη ζωή. Μοναδικό εμπόδιο στέκεται ο γιος του βασιλιά Πρωτέα, Θεοκλύμενος, ο οποίος επιθυμεί να την κάνει γυναίκα του χωρίς τη δική της θέληση. Γι' αυτόν τον λόγο, η Ελένη έχει προστρέξει ικέτισσα στο μνήμα του Πρωτέα.

1η Σκηνή (στ. 1-82)

Ενότητες:

- **στ. 1-18:** Η Ελένη στην Αίγυπτο.
- **στ. 19-25:** Η καταγωγή της Ελένης.
- **στ. 26-59:** Τα βάσανα του παρελθόντος.
- **στ. 60-82:** Οι δυσκολίες του παρόντος.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Παρουσιάζεται υπερήφανη και με αίσθημα τιμής για την καταγωγή της. Αγαπά την πατρίδα της και διακρίνεται για την ευγένεια του χαρακτήρα της. Παρά τα βάσανα που έχει βιώσει, δεν παραιτείται ούτε καταριέται τη μοίρα της, αλλά με καρτερικότητα περιμένει και προσδοκά να δει κάποια μέρα ξανά τον άντρα και την πατρίδα της. Εμφανίζεται με αυξημένο το αίσθημα της ενοχής για όσα δεινά έχουν βρει Έλληνες και Τρώες, αφού έχει τύψεις, αν και η ίδια έχει πέσει θύμα των σχεδίων των θεών. Στενοχωριέται για τον διασυρμό που έχει υποστεί και απολογείται συνεχώς για το είδωλό της. Είναι θλιμμένη και βρίσκεται σε απόγνωση, αφού θέλει να μείνει πιστή στον άντρα της διαφυλάσσοντας την τιμή της, αλλά ο Θεοκλύμενος επιμένει να την παντρευτεί. Φτάνει σε σημείο να σκέφτεται την αυτοκτονία.

Η Ελένη ως τραγικό πρόσωπο:

- είναι έρμαιο στις βουλές θεών και ανθρώπων/ δεν ελέγχει τη μοίρα της.
- ζει ανάμεσα στην ελπίδα (προφητεία) και στον φόβο (γάμος).
- το μέλλον της είναι αβέβαιο.
- όλοι τη μισούν, ενώ είναι αθώα. γενικά θεωρείται δώρο.
- για εκείνη η ομορφιά είναι τιμωρία, ενώ
- σκέφτεται να καταφύγει στην αυτοκτονία.

Η αντίθεση ανάμεσα στο «εἶναι» και στο «φαίνεσθαι»:

Σε ολόκληρο το έργο του Ευριπίδη συναντάμε συχνά την αντίθεση ανάμεσα στο «εἶναι» και στο «φαίνεσθαι». Δηλαδή, την αντίθεση μεταξύ της εικόνας και της ουσίας των πραγμάτων. Η Ελένη φαινομενικά είναι η αιτία όλων των δεινών του πολέμου ανάμεσα στους Έλληνες και στους Τρώες. Ωστόσο, η βουλή του Δία είναι ουσιαστικά εκείνη που έφερε τον πόλεμο.

Στοιχεία τεχνικής:

μονόλογος, τριτοπρόσωπη αφήγηση, πρωτοπρόσωπη αφήγηση.

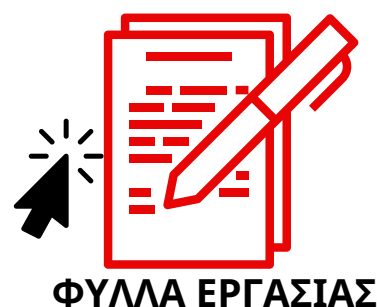
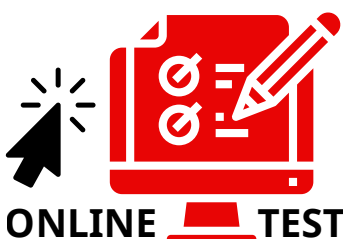
λέξεις: στ. 2-3 (μεταφορά), στ. 31 (μετωνυμία), στ. 44 (μεταφορά), στ. 48 (προσωποποίηση), στ. 53 (μεταφορά), στ. 70-73 (προοικονομία), στ. 74-76 (αλληγορία).

διάνοια: στ. 24-25 (θεοί με ανθρώπινες αδυναμίες), στ. 32-33 (καθετί ξεπερνά το μέτρο, επιφέρει συμφορές), στ. 37 (ανθρωπομορφισμός), στ. 42 και 52 (τα φαινόμενα απατούν), στ. 58-59 και 82 (η θέση της γυναίκας), στ. 62-64 (ματαιότητα πολέμου), στ. 82 (η θέση της γυναίκας).

όψις: στ. 1, στ. 4, στ. 5-6, στ. 9, στ. 56, στ. 59-60, στ. 78-79.

αντιθέσεις:

- προστασία Πρωτέα – απειλή Θεοκλύμενου.
- είδωλο (φαίνεσθαι) – πραγματική Ελένη (είναι).
- ευεργεσία από την Ήρα – καταδίκη από την Αφροδίτη.
- τα βάσανα του παρόντος – η προφητεία του Ερμή.
- αιτία Τρωικού πολέμου (στ.47-48) – αφορμή Τρωικού πολέμου (στ. 52-52).
- δίκαιο – άδικο.

2η Σκηνή (στ. 83-191)

Περίληψη:

Στο παλάτι φτάνει ο **Τεύκρος** και αναρωτιέται για το πού βρίσκεται. Μπροστά του αντικρίζει την Ελένη, η θέα της οποίας τού προκαλεί σύγχυση, καθώς στο μυαλό του έρχεται η Ελένη της Τροίας. Αφού ο Τεύκρος εξηγήσει στην Ελένη γιατί η παρουσία της τον τάραξε τόσο, της αναφέρει τους λόγους που εκδιώχθηκε από την πατρίδα του.

Η **Ελένη** αφορμάται από τη στρατιωτική ιδιότητα του Τεύκρου και του ζητά πληροφορίες για τον Τρωικό πόλεμο, για την τύχη του άντρα της και των οικείων της. Εκείνος της μεταφέρει τα δυσάρεστα νέα ότι ολόκληρη η οικογένειά της έχει χαθεί και η Ελένη προσπαθεί να διατηρήσει την ψυχραιμία της, ώστε να μην αποκαλύψει την ταυτότητά της και να εκμαιεύσει όσες περισσότερες πληροφορίες μπορεί.

Ο Τεύκρος αποκαλύπτει στην Ελένη ότι βρέθηκε στην Αίγυπτο με σκοπό να δει τη μάντισσα Θεονόη και να πάρει χρησμό, για να φτάσει στην Κύπρο και εκεί να ιδρύσει μια νέα πόλη της Σαλαμίνας, σύμφωνα με το αίτημα του θεού Απόλλωνα. Μάλιστα, της ζήτησε να μεσολαβήσει για να δει τη μάντισσα. Ωστόσο, η Ελένη τον συμβούλεψε να φύγει όσο πιο γρήγορα μπορεί για να σώσει τη ζωή του και τον διαβεβαίωσε πως η ίδια η θάλασσα θα του δείξει τον δρόμο για την Κύπρο.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2η Σκηνή (στ. 83-191)

Ενότητες:

- **στ. 83-119:** Ο Τεύκρος στην Αίγυπτο και η συνάντηση με την Ελένη.
- **στ. 120-166:** Η Ελένη πληροφορείται για την οικογένειά της.
- **στ. 166-191:** Ο σκοπός του ταξιδιού του Τεύκρου

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Τεύκρος:

Αδερφός του Αίαντα του Τελαμώνιου από τη Σαλαμίνα, ήρωας του τρωικού μυθολογικού κύκλου και περίφημος τοξότης. Εξορίστηκε από τον πατέρα του, επειδή ούτε κατάφερε να σώσει τον αδερφό του από τον θάνατο ούτε πήρε εκδίκηση για αυτόν. Ο θεός Απόλλωνας του έδωσε χρησμό να πάει στην Κύπρο και να ιδρύσει μια νέα πόλη της Σαλαμίνας. Πράγματι, ο Τεύκρος παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά της Πάφου και, μέχρι και την εποχή του Ευριπίδη, θεωρούνταν γενάρχης των Τευκριδών, βασιλιάδων της Κύπρου.

Διακρίνεται για την αξιοπρέπεια και για την ευσέβειά του, καθώς αποδέχεται τις ευθύνες του και προσπαθεί να εκπληρώσει τον χρησμό του Απόλλωνα. Ωστόσο, νιώθει αδικημένος και ταπεινωμένος από την τιμωρία που του επέβαλε ο πατέρας του. Βλέποντας την Ελένη ταραάζεται και εκτοξεύει σκληρά λόγια και απειλές, αφού είναι εκείνη που θεωρείται υπαίτια όλων των δεινών των Ελλήνων, συνεπώς και της μοίρας του. Παρ' όλα αυτά, με αφέλεια και υποδειγματική ευπείθεια δέχεται ότι πρόκειται για απλή ομοιότητα των δύο γυναικών και απολογείται για τη συμπεριφορά του. Η απλότητα και η ευγένειά του τον καθιστούν χαρακτήρα συμπαθή προς τους θεατές.

Ελένη:

Προσπαθεί με κάθε τρόπο να διατηρήσει την ψυχραιμία της και να μην αποκαλύψει την ταυτότητά της. Από την αγωνία και την επιθυμία της να εκμαιεύσει όσες περισσότερες πληροφορίες μπορεί, διακόπτει συνεχώς τον λόγο του Τεύκρου. Με απaráμιλλη εξυπνάδα και διπλωματική ικανότητα αποσπά τις πληροφορίες που θέλει για την οικογένειά της και για τον άντρα της. Με τη στάση της καταφέρνει να μην κινήσει τις υποψίες του Τεύκρου και, μάλιστα, κλονίζει τη βεβαιότητά του για όσα εκείνος αντιλαμβάνεται με τις αισθήσεις του. Εγκρατής και δυναμική, ελέγχει τα συναισθήματά της και δεν εκδηλώνει την απογοήτευση και την απελπισία που την κυριεύουν.

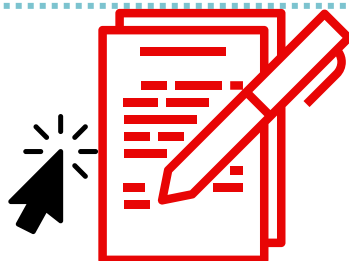
Η σημασία της σκηνής

Η συνάντηση της Ελένης με τον Τεύκρο έχει ιδιαίτερη σημασία στο έργο, καθώς η ηρώίδα λαμβάνει σημαντικές πληροφορίες για τους οικείους της και για την εικόνα που έχουν οι Έλληνες για εκείνη.

Η παρουσία του Τεύκρου στην Αίγυπτο δεν τεκμηριώνεται από καμία άλλη μυθολογική πηγή και, μάλλον, αποτελεί επινόηση του Ευριπίδη. Μέσω της εμφάνισης ενός μυθολογικού ήρωα, ο ποιητής φαίνεται πως θέλει να τονώσει το ηθικό των θεατών ύστερα από τη Σικελική εκστρατεία, ενώ, ταυτόχρονα, μέσα από τα λόγια του, περνά ένα αντιπολεμικό μήνυμα υπογραμμίζοντας τη ματαιότητα του πολέμου και τα δεινά που αυτός επιφέρει.

Ακόμα, ως συμπολεμιστής του Μενέλαου, ο Τεύκρος αποτελεί πιο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης από κάποια πιθανή μαντεία της Θεονόης. Έτσι, η αβεβαιότητά του για την τύχη του Μενέλαου προετοιμάζει τους θεατές για την εμφάνισή του.

Τέλος, η ιστορία που διηγείται τον ταυτίζει στη συνείδηση του θεατή με την Ελένη, καθώς και οι δύο βρίσκονται μακριά από την πατρίδα τους, όπου είναι ανεπιθύμητοι και βασανίζονται άδικα.

μονόλογος, διάλογος, τριτοπρόσωπη αφήγηση.

λέξεις: στ. 92-93 (τραγική ειρωνεία), στ. 96 (μεταφορά), στ. 104 (τραγική ειρωνεία), στ. 110 (μεταφορά), στ. 120, 139, 140, 142-143, 146 (τραγική ειρωνεία), στ. 145 (μεταφορά), στ. 172-173 (εικόνα), στ. 188-191 (τραγική ειρωνεία), στ. 191 (προοικονομία).

διάνοια: στ. 130 (ματαιότητα πολέμου, φιλειρηνικό μήνυμα), στ. 143 & 145 (η εμπειρία δεν είναι πάντα πηγή γνώσης), στ. 178 (οι χρησμοί δεν είναι τόσο σημαντικοί, όταν σε οδηγεί η ίδια η πραγματικότητα – φύση).

όψις: στ. 83-86, στ. 94.

αντιθέσεις:

- γνώση & άγνοια: η Ελένη γνωρίζει την αλήθεια (είναι) για την εμπλοκή της στον πόλεμο, αλλά όχι για τα γεγονότα του πολέμου – ο Τεύκρος γνωρίζει για τον πόλεμο, πλανάται όμως από τις αισθήσεις του (φαίνεσθαι).

ΠΑΡΟΔΟΣ

Περίληψη:

Μετά την αποχώρηση του Τεύκρου, η Ελένη μένει, αρχικά, μόνη της και συλλογίζεται πώς να θρηνήσει για τον χαμό των οικείων της. Η προσμονή για την εκπλήρωση της προφητείας του Ερμή φαίνεται πως δίνει τη θέση της στον θρήνο και στην απόγνωση.

Η Ελένη επικαλείται τις Σειρήνες και την Περσεφόνη, θεότητες που σχετίζονται με τον θάνατο, για να τη συνοδέψουν στο θρηνητικό της άσμα. Τότε, εμφανίζονται οι γυναίκες του Χορού, οι οποίες γύρισαν από το ποτάμι όπου έκαναν τις δουλειές του παλατιού, όταν άκουσαν το μοιρολόι μιας νύμφης. Η Ελένη αμέσως τις ενημερώνει για όλα τα βάσανά της και για όσα ο Τεύκρος την πληροφόρησε προκαλώντας τη θλίψη τους. Η ηρωίδα επιρρίπτει τις ευθύνες για όλα τα δεινά της στον Πάρη και στην Αφροδίτη, ενώ αναφέρει τις συνέπειες που είχε η απαγωγή της βάσει του σχεδίου της Ήρας.

Σε διάλογο μεταξύ τους, η Ελένη μιλά για την αλλόκοτη γέννησή της, τα αίτια της δυστυχίας της και τα τωρινά της βάσανα. Εκμυστηρεύεται στις γυναίκες του Χορού ότι σκέφτεται να αυτοκτονήσει και εκείνες προσπαθούν να την αποτρέψουν. Μάλιστα, τη συμβουλεύουν να παραμείνει αισιόδοξη και να μιλήσει με τη Θεονόη, ώστε να μάθει ποια μοίρα βρήκε ο άντρας της.

Η Ελένη αποφασίζει να ακούσει τις συμβουλές του Χορού. Ωστόσο, εκφράζει τους φόβους της μήπως ακούσει κάποιο δυσάρεστο νέο και από τη μάντισσα. Τελικά, ορκίζεται να τερματίσει τη ζωή της, εάν αληθεύουν τα λεγόμενα του Τεύκρου.

ΠΑΡΟΔΟΣ

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 192-195:** Η Ελένη ψάχνει τρόπο να εκφράσει τη θλίψη της.
- **στ. 196-288:** Η Ελένη ενημερώνει τον Χορό για τις συμφορές της.
- **στ. 289-371:** Η απόφαση της Ελένης και η επέμβαση του χορού.
- **στ. 372-436:** Η συμμόρφωση της Ελένης στις συστάσεις του Χορού και ο όρκος που παίρνει.

Η Δομή της Παρόδου:

Η **Πάροδος** ανήκει στα **κατά ποσόν λυρικά – χορικά μέρη** του έργου και αποτελεί το **άσμα που έψαλλε ο Χορός στην πρώτη του είσοδο.**

Η Πάροδος αποτελείται από:

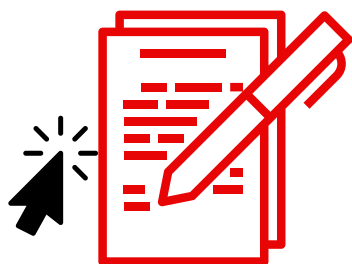
- Πρόωδος: στ. 192-195.
- Κομμός: στ. 196-288.
- Διαλογική σκηνή: στ. 289-371.
- Αμοιβαίον: στ. 372-436

Πρόωδος: αποτελεί το μέρος πριν το τραγούδι.

Κομμός: «Θρηνητικό άσμα που τραγουδούν εναλλάξ ο Χορός και τα πρόσωπα επί σκηνής. Μερικές φορές ο κομμός παίρνει τη θέση της παρόδου». (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Διαλογική σκηνή: Το μέρος όπου υπάρχει διάλογος ανάμεσα στους πρωταγωνιστές.

Αμοιβαία: «Τραγούδια που τραγουδούν εναλλάξ τα πρόσωπα επί σκηνής. Στα τραγούδια αυτά τουλάχιστον ένα πρόσωπο τραγουδά σε λυρικά μέτρα, για να εκφράσει τα έντονα συναισθήματά του, ενώ το άλλο πρόσωπο μπορεί να απαντά με απαγγελόμενους στίχους ή και με τραγούδι. Τέτοιο αμοιβαίο έχουμε στη σκηνή της αναγνώρισης Μενέλαου-Ελένης (690-772). Όταν τα τραγούδια είναι θρηνητικά και τραγουδιούνται εναλλάξ από το Χορό και τα πρόσωπα επί σκηνής, τότε έχουμε κομμό». (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Εμφανίζεται απελπισμένη και συναισθηματικά καταρρακωμένη. Θρηνεί για την οικογένεια και για τον άντρα της, καθώς και για την ίδια τη μοίρα της. Είναι πληγωμένη από το μίσος που νιώθουν όλοι για εκείνη χωρίς να φταίει και εκφράζει την οργή της για τους πραγματικούς υπαίτιους του πολέμου. Στο συγκεκριμένο μέρος παρουσιάζεται τόσο ευαίσθητη, που σκέφτεται να βάλει μέχρι και τέλος στη ζωή της. Η αγάπη της για την πατρίδα της και για τον άνδρα της σε συνδυασμό με την πιθανότητα να μην τους ξαναδεί την εξωθούν σε ακραίες σκέψεις. Φαίνεται πως ό,τι έμαθε από τον Τεύκρο αφαίρεσαν οποιοδήποτε νόημα από τη ζωή της και γι' αυτό σκέφτεται να την αφαιρέσει. Τελικά, πείθεται από τον Χορό να μιλήσει με τη μάντισσα Θεονόη προτού δράσει τελεσίδικα. Ωστόσο, ο φόβος μην ακούσει και πάλι κάποιο δυσάρεστο νέο, την οδηγεί σε όρκο να δώσει τέλος στη ζωή της, εάν η μάντισσα τής επιβεβαιώσει τα λεγόμενα του Τεύκρου.

Χορός:

«Ομάδα δώδεκα και αργότερα (από την εποχή του Σοφοκλή) δεκαπέντε ατόμων που τραγουδούσε, ενώ παράλληλα χόρευε τα χορικά (που ανήκουν στα λυρικά μέρη της τραγωδίας). Ο Αριστοτέλης πιστεύει ότι οι τραγικοί ποιητές πρέπει να παρουσιάζουν το Χορό ως ένα από τα πρόσωπα της τραγωδίας· στον Ευριπίδη όμως ο Χορός δεν έχει συνήθως ουσιαστική συμμετοχή στη δράση, αλλά με τα άσματά του αντικαθρεφτίζει τα πάθη των ηρώων και στοχάζεται με αφορμή τις περιπέτειες και τα πάθη τους για θέματα, όπως είναι η ευτυχία, ο θεός, η τύχη κ.λπ.» (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Ο Χορός αποτελούσε ένα είδος υποκριτή στην αρχαία τραγωδία, ο οποίος εξέφραζε την κοινή λογική. Δηλαδή, ό,τι οι θεατές σκέφτονταν και, με αυτόν τον τρόπο, υπήρχε ένα είδος άτυπης συμμετοχής του κοινού στο έργο. Ο Χορός προσέδιδε θεατρικότητα στο έργο, ενώ με τις παρεμβάσεις του είτε κρατούσε αμείωτο το ενδιαφέρον των θεατών για την πορεία της δράσης είτε τους ανακούφιζε συναισθηματικά από κάποια έντονα συναισθηματικά φορτισμένα σκηνή. Ορισμένες φορές, ο ποιητής επικοινωνούσε προσωπικές του ιδέες μέσα από τα λόγια του Χορού.

Εδώ πρόκειται για τις Ελληνίδες υπηρέτριες του παλατιού. Εισέρχονται ρυθμικά στη σκηνή και η κορυφαία του Χορού συνδιαλέγεται με την Ελένη. Δια στόματος αυτής, οι γυναίκες του Χορού εκφράζουν τη θλίψη τους για τις συμφορές της Ελένης, την συντρέχουν και προσπαθούν να της προτείνουν λύσεις. Ο ρόλος τους είναι καταλυτικός, αφού αποτρέπουν την αυτοκτονία της Ελένης και την παραπέμπουν στη Θεονόη. Αποτελούν τη φωνή της λογικής και συμπαραστέκονται στην ηρωίδα ως πραγματικές φίλες.

Η σημασία της παρόδου

Η Ελένη νιώθοντας ασφάλεια ανάμεσα στις γυναίκες του Χορού αναφέρεται σε όσα τη βασανίζουν στο παρόν, αλλά και σε όσα την ταλαιπώρησαν στο παρελθόν. Εκφράζει ανοιχτά τα συναισθήματα και τις σκέψεις της και αναζητά στήριγμα στον θρήνο της. Μέσα από τις εξομολογήσεις της, οι θεατές αντιλαμβάνονται περισσότερο τον ψυχικό κόσμο της ηρωίδας, τις ρίζες της και συμμερίζονται τον πόνο και την αγωνία της. Έτσι, έρχονται πιο κοντά με εκείνη, νιώθουν έλεο και φόβο για το αβέβαιο μέλλον της.

Στοιχεία τεχνικής:

μονόλογος, διάλογος.

μεταφορά: στ. 200, στ. 208, στ. 216-217, στ. 244-246, στ. 265, στ. 272, στ. 286-287, στ. 289, στ. 290, στ. 291, στ. 305-306, στ. 308-309, στ. 310-311, στ. 319, στ. 323, στ. 341, στ. 342-343, στ. 352, στ. 377, στ. 386-387, στ. 403-404, στ. 417, στ. 429, στ. 433.

παρομοίωση: στ. 217, στ. 298.

προσωποποίηση: στ. 230, στ. 351, στ. 306, στ. 314, στ. 323, στ. 344-345, στ. 352, στ. 374-375, στ. 390, στ. 409.

υπερβατό: στ. 227-228, στ. 232-233, στ. 254-255, στ. 259, στ. 280-281, στ. 283, στ. 287, στ. 283, στ. 287, στ. 301, στ. 320-321, στ. 323, στ. 329-330, στ. 346, στ. 369-370, στ. 387, στ. 395.

σχήμα λιτότητας: στ. 246.

ειρωνεία: στ. 408.

επανάληψη: στ. 208.

εικόνα: στ. 197, στ. 210-214, στ. 218-223, στ. 229-230, στ. 241, στ. 265, στ. 276-283, στ. 390-391, στ. 398, στ. 413-421.

1η Σκηνή (στ. 437-494)

Περίληψη:

Η Ελένη έχει φύγει για να συναντήσει τη Θεονόη και να τη ρωτήσει για την τύχη του Μενέλαου. Ο **Μενέλαος** εμφανίζεται ντυμένος με κουρέλια και ταλαιπωρημένος από το ναυάγιο αναζητώντας βοήθεια και τροφή για τους συντρόφους του. Καταριέται τους προγονούς του που τον έφεραν στη ζωή και αφηγείται τα βάσανά του από τη στιγμή που έφυγε νικητής από την Τροία μέχρι τη στιγμή που έφτασε ναυαγός σε αυτή τη χώρα.

Οι σύντροφοί του βρίσκονται κρυμμένοι σε μια σπηλιά μαζί με τη γυναίκα του, την οποία πήρε πίσω από την Τροία. Ο ίδιος, ταλαιπωρημένος και ντροπιασμένος για την εμφάνισή του, αναρωτιέται που βρίσκεται και αναζητά θάρρος για να βρει τρόπο να βοηθήσει τους άντρες του. Έτσι, κατευθύνεται προς το παλάτι, για να ζητήσει βοήθεια.

1η Σκηνή (στ. 437-494)

Ενότητες:

- **στ. 437-464:** Ο Μενέλαος: η καταγωγή και τα βάσανά του.
- **στ. 465-494:** Το παρόν του Μενέλαου.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Μενέλαος:

Βασιλιάς της Σπάρτης και ξακουστός πολεμιστής του Τρωικού Πολέμου. Γιος του Ατρέα και αδελφός του Αγαμέμνονα. Αν και ευγενικής καταγωγής, στη σκηνή εμφανίζεται με κουρέλια από το ναυάγιο του καραβιού που επέβαινε κατά την επιστροφή του από την Τροία. Με αυτόν τον τρόπο, κανείς δεν μπορεί να τον αναγνωρίσει. Συνεπώς, η αγωνία εντείνεται και η αποκάλυψη της αλήθειας επιβραδύνεται.

Στη σκηνή, εμφανίζεται καταβεβλημένος από το ναυάγιο. Απογοητευμένος από τα βάσανα που έχει αντιμετωπίσει μέχρι σήμερα, καταριέται τους προγόνους του. Επιδεικνύει αλαζονική συμπεριφορά, καθώς καυχιέται ότι μόνος του άλωσε την πόλη της Τροίας. Ωστόσο, είναι στοργικός και προστατευτικός με τους συντρόφους του. Ως πραγματικός ηγέτης, αναζητεί τροφή και τρόπο να τους βοηθήσει. Νιώθει δυστυχιμένος, επειδή οι θεοί δεν στάθηκαν στο πλευρό του κατά τη διάρκεια του ταξιδιού της επιστροφής. Η κατάσταση στην οποία βρίσκεται τώρα τον κάνει να αισθάνεται ντροπιασμένος και ταπεινωμένος.

Η παρουσία του Μενέλαου προκαλεί τη συμπάθεια και τη λύπη των θεατών, ενώ η κατάσταση που βρίσκεται δημιουργεί φόβο για το απρόβλεπτο της ζωής. Ο Μενέλαος είναι θύμα των βουλών των θεών και, όπως η Ελένη, δεν ελέγχει ο ίδιος τη μοίρα του. Οι θεοί φαίνεται να στέκονται εμπόδιο στην επιστροφή του στην πατρίδα του. Παράλληλα, η τύχη του έχει μεταβληθεί τόσο απότομα, που από βασιλιάς και νικητή του Τρωικού Πολέμου, τώρα ζητά βοήθεια σαν επαίτης. Τέλος, έχει υποπέσει σε πλάνη, καθώς θεωρεί ότι έχει τη γυναίκα του ασφαλή στη σπηλιά μαζί με τους συντρόφους του, ενώ η πραγματική Ελένη βρίσκεται στο παλάτι.

Η σημασία της σκηνής

Η σκηνή λειτουργεί ως ένας δεύτερος πρόλογος του έργου. Ο Μενέλαος εμφανίζεται μόνος του στη σκηνή και συστήνεται στους θεατές μιλώντας για την καταγωγή και για τα βάσανά του. Δηλαδή, όπως ακριβώς έκανε η Ελένη. Με αυτόν τον τρόπο, οι θεατές γίνονται οι μόνοι μάρτυρες της παρουσίας του εκεί γνωρίζοντας την πραγματική του ταυτότητα. Κανείς άλλος δεν γνωρίζει και δεν πρέπει να γνωρίζει ότι ο Μενέλαος βρίσκεται στην Αίγυπτο την πιο κρίσιμη στιγμή. Συνεπώς, η αγωνία των θεατών κορυφώνεται περιμένοντας με ανυπομονησία τη συνάντηση των δύο συζύγων.

Στοιχεία τεχνικής:

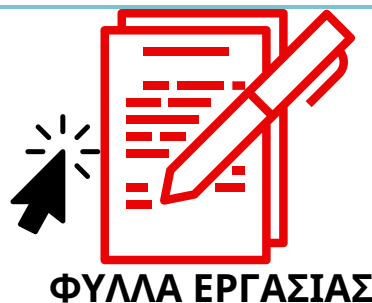
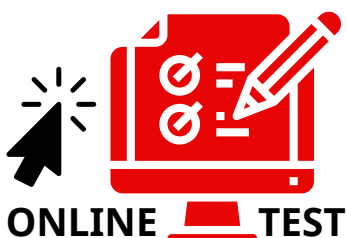
μονόλογος, πρωτοπρόσωπη αφήγηση.

λέξεις: στ. 438 (εικόνα), στ. 439 (εικόνα), στ. 442 (έλλειψη), στ. 448-449 (υπερβατό), στ. 450 (επανάληψη), στ. 454-455 (μεταφορά), στ. 454-455 (υπερβατό), στ. 458 (παρήχηση), στ. 458 (υπερβατό), στ. 459 (εικόνα), στ. 465 (μεταφορά), στ. 465 (έλλειψη), στ. 466-467 (εικόνα), στ. 472 (εικόνα), στ. 475 (μεταφορά), στ. 477 (προσωποποίηση), στ. 477 (μεταφορά), στ. 477 (εικόνα), στ. 481 (προσωποποίηση), στ. 481 (μεταφορά), στ. 481 (εικόνα), στ. 482 (εικόνα), στ. 482-483 (τραγική ειρωνεία), στ. 488-489 (εικόνα), στ. 491-492 (υπερβατό).

διάνοια: στ. 450-454 (τιμή των νεκρών μετά το τέλος των πολέμων), στ. 474 - 476 (ο ευτυχής απελπίζεται πιο εύκολα, έχει μικρότερη αντοχή στη δυστυχία από αυτόν που ζει ήδη μέσα σε αυτή), στ. 491-492 (οι φτωχοί γνωρίζουν τη στέρση και έχουν δει την άσχημη πλευρά της ζωής. Έτσι, βοηθούν πιο εύκολα κάποιον που έχει ανάγκη).

όψις: στ. 479-480, στ. 488-489, στ. 493-494.

αντίθεση ανάμεσα στο «είναι» και στο «φαίνεσθαι»: ο Μενέλαος αντί για πολυτελή βασιλικά ρούχα, φορά κουρέλια. Αν και είναι βασιλιάς, φαίνεται ως ναυαγός – ζητιάνος.

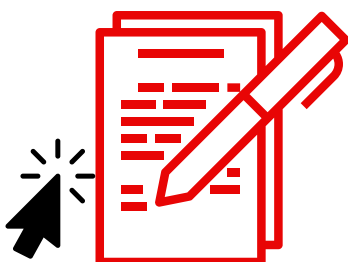

2η Σκηνή (στ. 495-541)

Περίληψη:

Ο **Μενέλαος** έχει αποφασίσει να ζητήσει βοήθεια από το παλάτι και φωνάζει έξω από την πύλη για να τον ακούσουν. Μια **Γερόντισσα**, υπηρέτρια του παλατιού, τον ακούει και τον διώχνει λέγοντάς του ότι κινδυνεύει η ζωή του. Καθώς θεωρεί πως είναι ζητιάνος, του μιλά περιφρονητικά και απότομα σπρώχνοντάς τον έξω από το παλάτι. Εκείνος απελπίζεται και λυγίζει προκαλώντας τη συμπόνια της Γερόντισσας, η οποία του εξηγεί ότι κινδυνεύει η ζωή του από τον Θεοκλύμενο. Ο βασιλιάς είχε διατάξει να θανατώνονται όλοι οι Έλληνες που φτάνουν στην Αίγυπτο, ώστε να μην υπάρχει ο κίνδυνος να πάρει κάποιος μαζί του την Ελένη πίσω στην Ελλάδα. Ο Μενέλαος ταραζεται στο άκουσμα των λόγων της Γερόντισσας, επειδή πιστεύει πως κάποιος έκλεψε την Ελένη που είχε φέρει μαζί του και είχε στη σπηλιά. Η Γερόντισσα με πρόσχημα μια αναστάτωση που υπάρχει στο παλάτι το συμβουλεύει να φύγει, για να σωθεί.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2η Σκηνή (στ. 495-541)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 495-527:** Η Γερόντισσα διώχνει βιαίως τον Μενέλαο.
- **στ. 528-541:** Η Ελένη στην Αίγυπτο και η σύγχυση του Μενέλαου.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Μενέλαος:

Δεν θυμίζει σε τίποτα τον δυνατό και αλαζόνα βασιλιά της Σπάρτης, που νίκησε τους Τρώες και άλωσε την πόλη τους. Εμφανίζεται αδύναμος και ταλαιπωρημένος, ανήμπορος να αποκρούσει τη γερόντισσα. Ντροπιασμένος και ταπεινωμένος εξαιτίας της παρούσας εμφάνισής του, ξεσπά σε κλάματα. Αγνοεί ότι αναζητά σωτηρία από έναν βασιλιά που μισεί όσο κανείς τους Έλληνες. Ως ικέτης που ζητά βοήθεια, δεν απαντά με βία στη χειροδικία της γερόντισσας, αλλά συγκρατεί τον θυμό του. Μπερδεύεται με τα λεγόμενα της και αναρωτιέται πώς βρέθηκε εκεί η γυναίκα του που φιλούσε μέσα στη σπηλιά. Νομίζει πως εκείνη που είχε μαζί του στο καράβι ήταν η πραγματική Ελένη, ενώ τελικά βρισκόταν στο παλάτι. Η πλάνη του αυτή τον καθιστά τραγικό πρόσωπο στα μάτια των θεατών και η κατάπτωσή του αποτελεί κωμικό στοιχείο.

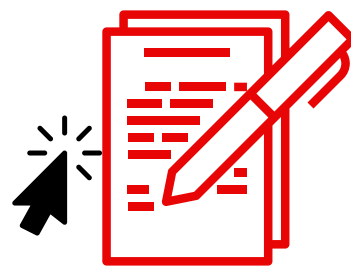
Γερόντισσα:

Αντικρίζοντας τον Μενέλαο, αντιδρά απότομα και μιλά προσβλητικά. Αγνοεί την πραγματική του ταυτότητα, μένει στην εικόνα που έχει τώρα και του συμπεριφέρεται σαν να είναι πραγματικός ζητιάνος. Φαίνεται πως υπακούει πιστά στον βασιλιά της, είναι αυστηρή, σκληρή και βίαιη. Δείχνει ασέβεια προς τον θεσμό της φιλοξενίας, καθώς φοβάται την αντίδραση του αφέντη της.

Βλέποντας τον Μενέλαο να λυγίζει, συγκινείται και αλλάζει στάση απέναντί του. Επιδεικνύει ευαισθησία και προθυμία να βοηθήσει τον Μενέλαο. Έτσι, του φανερώνει τον κίνδυνο του Θεοκλύμενου και απολογείται για τη συμπεριφορά της αποκαλύπτοντας τη συμπάθεια που τρέφει για τους Έλληνες.

Η σημασία της σκηνής

Η σκηνή με τη γερόντισσα αποτελεί ένα κωμικό και, ταυτόχρονα, τραγικό στιγμιότυπο. Ο άλλοτε κραταιός βασιλιάς και πολεμιστής εκδιώχνεται βιαίως από μια γερόντισσα, η οποία του συμπεριφέρεται σαν να είναι κάποιος ασήμαντος ξένος ζητιάνος. Παράλληλα, ο Μενέλαος πληροφορείται για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και ταραάζεται, αφού θεωρεί ότι απέδρασε από τη σπηλιά. Ωστόσο, η γερόντισσα αναφέρεται στην Ελένη, η οποία οι θεατές γνωρίζουν ότι είναι η πραγματική. Με αυτόν τον τρόπο, εντείνεται η αγωνία των θεατών για τη συνάντηση των δύο συζύγων και προετοιμάζεται η σκηνή της αναγνώρισης.

Στοιχεία τεχνικής:

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

διάλογος, στιχομυθία.

λέξεις: στ. 500 (μεταφορά), στ. 501 (υπερβατό), στ. 504 (υπερβατό), στ. 505-506 (αντίθεση), στ. 506(έλλειψη), στ. 507 (υπερβατό), στ. 508-509 (αντίθεση), στ. 512 (αντίθεση), στ. 517 (έλλειψη), στ. 518 (έλλειψη), στ. 520 (μεταφορά), στ. 520 (εικόνα), στ. 524 (έλλειψη), στ. 526 (έλλειψη), στ. 527 (τραγική ειρωνεία), στ. 538-539 (οξύμωρο σχήμα), στ. 538-539 (ειρωνεία), στ. 539-540 (υπερβατό), στ. 540 - 541 (αντίθεση), στ. 541 (μεταφορά).

διάνοια: στ. 507 (σεβασμός των Ελλήνων στις ηθικές αρχές και στον θεσμό της φιλοξενίας – ηθική υπεροχή έναντι των βαρβάρων), στ. 522 («υπάρχουν και χειρότερα» - όταν υπάρχει δυστυχία γύρω μας, παρηγορούσατε για τα δικά μας δεινά), στ. 540-541 («τα φαινόμενα απατούν»).

όψις: στ. 495-496, στ. 500, στ. 503, στ. 514, στ. 519, στ. 521, στ. 524, στ. 529, στ. 533.

3η Σκηνή (στ. 542-575)

Περίληψη:

Τα λόγια της Γερόντισσας προκάλεσαν μεγάλη σύγχυση στον **Μενέλαο**, ο οποίος θεωρεί ότι κάποιος έκλεψε την Ελένη από τη σπηλιά που την είχε αφήσει. Δεν μπορεί να αντιληφθεί πώς είναι δυνατόν να υπάρχει μια Ελένη με τον ίδιο πατέρα στο παλάτι, όπου ο βασιλιάς μισεί τους Έλληνες. Του είναι αδύνατο να πιστέψει ότι πρόκειται για το ίδιο άτομο και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι είναι σύμπτωση. Τελικά, αποφασίζει να περιμένει τον βασιλιά, για να ζητήσει βοήθεια. Ωστόσο, σκέφτεται πως, αν εκείνος οργιστεί μαζί του, θα καταφύγει στα απομεινάρια του πλοίου του, για να κρυφτεί.

3η Σκηνή (στ. 542-575)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 542-555:** Η σύγκυση του Μενέλαου.
- **στ. 556-559:** Ο Μενέλαος θεωρεί σύμπτωση την παρουσία της Ελένης στο παλάτι.
- **στ. 560-570:** Η τελική απόφαση του Μενέλαου.
- **στ. 571-575:** Η ανάγκη ως ανώτερη κινητήριος δύναμη.

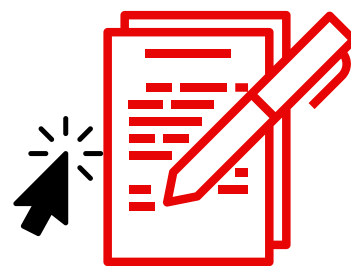
Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Μενέλαος:

Βρίσκεται σε σύγκυση και συμπεριφέρεται με αφέλεια μπροστά στα δεδομένα που έχει. Σκέφτεται με απλοϊκό τρόπο απλουστεύοντας το πρόβλημα και καταλήγοντας σε αυθαίρετο συμπέρασμα ότι πρόκειται για σύμπτωση. Προβληματίζεται από το δίλημμα να μείνει και να ζητήσει βοήθεια με κίνδυνο της ζωής του ή να ακούσει τη συμβουλή της Γερόντισσας. Με απaráμιλλη επιμονή στην αρχική του απόφαση, επιλέγει να περιμένει τον Θεοκλύμενο. Ακόμα, σκέφτεται το ενδεχόμενο να γίνει απειλητικός ο βασιλιάς και αποφασίζει, σε τέτοια περίπτωση, να καταφύγει στα συντρίμια του πλοίου, ώστε να κρυφτεί. Μια σκέψη που φανερώνει δειλία και τον αποκαθλώνει από τον θρόνο του ατρόμητου πολεμιστή. Ωστόσο, η σοφία του για τη ζωή και τη δύναμη της ανάγκης αποκαθιστά την αξία του στη συνείδηση των θεατών.

Η σημασία της σκηνής

Η στιγμή της συνάντησης και της αναγνώρισης των δύο συζύγων επιβραδύνεται. Μέσα από τον δραματικό μονόλογο του Μενέλαου, αναδεικνύεται η αμηχανία και η σύγχυση που του προκάλεσαν τα λόγια της Γερόντισσας. Η περισυλλογή του Μενέλαου, κρατά το ενδιαφέρον των θεατών ενεργό, καθώς δεν είναι σίγουρη η απόφασή του. Ακόμα, προκαλεί τη συμπάθεια προς το πρόσωπό του, παρά τη θρασύδειλη απόφασή του να κρυφτεί, εάν ο Θεοκλύμενος του συμπεριφερθεί βίαια.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στοιχεία τεχνικής:

δραματικός μονόλογος.

λέξεις: στ. 542-558 (τραγική ειρωνεία), στ. 542-543 (υπερβατό), στ. 548-550 (ρητορική ερώτηση), στ. 549-550 (υπερβατό), στ. 550 (έλλειψη), στ. 555 (έλλειψη), στ. 551-552 (ρητορική ερώτηση), στ. 553 (υπερβατό), στ. 554 (υπερβατό), στ. 554-555 (ρητορική ερώτηση), στ. 555 (έλλειψη), στ. 561 (μεταφορά), στ. 563 (μεταφορά), στ. 572 (αντίθεση), στ. 573 (προσωποποίηση), στ. 574 (υπερβατό), στ. 574 (έλλειψη).

διάνοια: στ. 556-558 (ο κόσμος είναι πολύ μεγάλος και δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει ένας άνθρωπος τα πάντα), στ. 575 (η ανάγκη είναι ανώτερη της επιθυμίας – η ταπείνωση έχει λιγότερη αξία, όταν οδηγείται κάποιος από την ανάγκη).

όψις: στ. 565-566.

ONLINE TEST

ΕΠΙΠΑΡΟΔΟΣ (στ. 576-587)

Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

1η Σκηνή (στ. 588-658)

Περίληψη:

Ο **Χορός** επιστρέφει στη σκηνή και τραγουδά τη μαντεία της Θεονόης για την τύχη του Μενέλαου, σύμφωνα με την οποία ο βασιλιάς της Σπάρτης δεν έχει πεθάνει αλλά ταξιδεύει τόσα χρόνια στο πέλαγος.

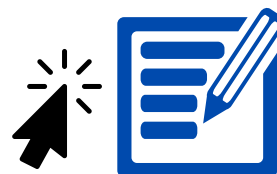
Η **Ελένη** μονολογεί και προσπαθεί να συνειδητοποιήσει όσα η Θεονόη ανέφερε στη μαντεία της σχετικά με τη μοίρα του Μενέλαου. Αναρωτιέται μόνο για τη σωτηρία του στη χώρα της Αιγύπτου, καθώς γνωρίζει καλά τις διαταγές του Θεοκλύμενου για τους Έλληνες.

Ξαφνικά, αντικρύζει έναν ρακένδυτο άνδρα να έρχεται προς το μέρος της και τρομάζει. Προστρέχει ικέτισσα στο μνήμα του Πρωτέα, για να ζητήσει προστασία θεωρώντας ότι είναι κάποιος από τους άνδρες του Θεοκλύμενου. Η τρομερή του εικόνα τον κάνει να φαίνεται μεγάλη απειλή για την Ελένη. Ο άνδρας αυτός δεν ήταν άλλος από τον Μενέλαο. Όταν οι δύο ήρωες έρχονται πιο κοντά, ο **Μενέλαος** παρατηρεί την ομοιότητα της γυναίκας που έχει μπροστά του με την Ελένη, την οποία θεωρεί πως έχει σε μια σπηλιά με τους συντρόφους του.

Η Ελένη, από τη μεριά της, αντιλαμβάνεται ότι πρόκειται για τον άντρα της και πλημμυρίζει από χαρά. Προσπαθεί να τον αγγίξει, όμως εκείνος την απωθεί, αφού δυσκολεύεται να αντιληφθεί τι πραγματικά συμβαίνει. Η Ελένη του εξηγεί τα γεγονότα, αλλά ο νους του Μενέλαου τα απορρίπτει ως παράλογα και ετοιμάζεται να αποχωρήσει. Η απόφασή του αυτή πικραίνει την Ελένη και την οδηγεί στην απελπισία πιστεύοντας ότι θα τον ξαναχάσει μαζί με την ευκαιρία να επιστρέψει στην πατρίδα της.

ΕΠΙΠΑΡΟΔΟΣ (στ. 576-587) Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 1η Σκηνή (στ. 588-658)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 576-587:** Η είδηση ότι ο Μενέλαος είναι ζωντανός.
- **στ. 588-601:** Η χαρά της Ελένης για τη μαντεία της Θεονόης.
- **στ. 602-625:** Ο Μενέλαος αντικρύζει την Ελένη και σαστίζει.
- **στ. 626-658:** Η Ελένη αποκαλύπτει την ταυτότητά της.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Χορός: Η εμφάνισή του δεν έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς δεν παρεμβαίνει στη δράση αλλά πληροφορεί τους θεατές για τη μαντεία της Θεονόης. Μέσα από τις αντιθέσεις, αναδεικνύεται η αλήθεια για την τύχη του Μενέλαου.

Ελένη: Προσπαθεί να συνειδητοποιήσει ότι όσα της αποκάλυψε η Θεονόη είναι αλήθεια. Καταφεύγει και πάλι στον τάφο του Πρωτέα, ώστε να διαφυλάξει την τιμή και την αξιοπρέπειά της. Πρόκειται, αδιαμφησβήτητα, για μια πιστή και αφοσιωμένη σύζυγο. Πλημμυρισμένη από ενθουσιασμό και ανακούφιση εξαιτίας της αναπάντεχα καλής μαντείας της Θεονόης, εμφανίζεται γεμάτη ελπίδα για το μέλλον. Αντικρύζοντας τον Μενέλαο κατακλύζεται από πανικό, όμως η οξυδέρκειά της τη βοηθά να αντιληφθεί αμέσως ότι βρίσκεται απέναντι στον άντρα της. Τότε κυριεύεται από χαρά και λαχτάρα να τον αγκαλιάσει. Ωστόσο, η απαθής στάση του Μενέλαου την πικραίνει και την οδηγεί στην απόγνωση, καθώς σκέφτεται ότι έχασε τον άντρα της και δεν θα αντικρύσει ποτέ ξανά την πατρίδα της. Η εναλλαγή των συναισθημάτων της δημιουργεί στους θεατές το αίσθημα του ελέου.

Μενέλαος: Βρίσκεται κρυμμένος πίσω από το μνήμα του Πρωτέα διατηρώντας τον αντιηρωικό του χαρακτήρα και αποκαλύπτεται, όταν βλέπει τις γυναίκες του Χορού. Αντικρύζοντας την Ελένη σαστίζει και προσπαθεί να την προσεγγίσει για να μάθει περισσότερες πληροφορίες για εκείνη. Ακραία ρεαλιστής, απορρίπτει τους λόγους της Ελένης περί ειδώλων ως παράλογους και στέκεται απέναντί της με δυσπιστία και επιφυλακτικότητα. Αρνείται να πιστέψει όσα ακούει, τα οποία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο Τρωικός πόλεμος ήταν μάταιος. Έτσι, δεν δέχεται την αλήθεια προσπαθώντας να την αποφύγει. Μένει ανάλγητος μπροστά στον πόνο της Ελένης, σκέφτεται να φύγει και συμπεριφέρεται με κοφτό (απότομο) τρόπο.

Επιπάροδος

Ο Ευριπίδης εισήγαγε μία καινοτομία στην τραγωδία μειώνοντας σε έκταση τα χορικά μέρη της. Εδώ, ο Χορός επιστρέφει με εντελώς διαφορετική διάθεση από αυτή που είχε όταν έφυγε. Η αποχώρηση στο τέλος της Παρόδου έγινε μέσα σε κλίμα φόβου και πένθους για τη μοίρα του Μενέλαου. Αντίθετα, τώρα εμφανίζεται με αίσθημα αισιοδοξίας και χαράς. Σκηνοθετικά θα μπορούσε να αποδοθεί με ανάλαφρο βηματισμό, χορό και τραγούδι συνοδεία αυλού.

Η σημασία της σκηνής

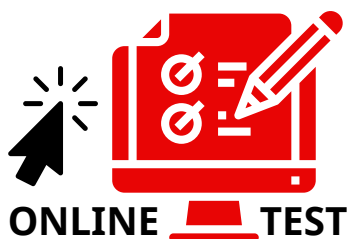
Οι δύο σύζυγοι συναντιούνται μετά από τόσα χρόνια απόστασης. Η συνομιλία τους φορτίζει συναισθηματικά τους θεατές, οι οποίοι περιμένουν με αγωνία τη στιγμή της αναγνώρισης και της διαφυγής τους προς την Ελλάδα. Ο γρήγορος ρυθμός της συζήτησης και οι στοχευμένες ερωταποκρίσεις των δύο ηρώων προωθούν τη δράση, καθώς φωτίζουν σημαντικά σημεία, χωρίς να γίνεται εκτενής αναφορά σε πληροφορίες που είναι ήδη γνωστές στους θεατές. Με αυτό τον τρόπο, ο Ευριπίδης κρατά τους θεατές σε εγρήγορση και ζωντανό το ενδιαφέρον τους για τη συνέχεια της ιστορίας. Άλλωστε, δεν είναι ακόμα βέβαιο αν ο Μενέλαος θα αποφύγει τον θάνατο ως τιμωρία της οργής του Θεοκλύμενου ή αν οι δύο ήρωες θα ακολουθήσουν διαφορετικούς δρόμους καταστρέφοντας τις ζωές τους.

διάλογος

λέξεις: στ. 577 (μεταφορά), στ. 578-579 (μεταφορά), στ. 579 (εικόνα), στ. 580 (μεταφορά), στ. 581 (μεταφορά), στ. 581 (εικόνα), στ. 580-581 (αντίθεση), στ. 591 (μεταφορά), στ. 591 (πλεονασμός), στ. 593-594 (τραγική ειρωνεία), στ. 597 (μεταφορά), στ. 600-601 (τραγική ειρωνεία), στ. 602-603 (υπερβατό), στ. 604 (παρομοίωση), στ. 604 (εικόνα), στ. 605-606 (τραγική ειρωνεία), στ. 605 (μεταφορά), στ. 607-608 (μεταφορά), στ. 611 (έλλειψη), στ. 611-614 (τραγική ειρωνεία), στ. 615-616 (αντίθεση), στ. 616 (προσωποποίηση), στ. 619 (τραγική ειρωνεία), στ. 624 (έλλειψη), στ. 625 (έλλειψη), στ. 626 (έλλειψη), στ. 636 (υπερβατό), στ. 637 (μεταφορά), στ. 641 (αντίθεση), στ. 643 (αντίθεση), στ. 643 (μεταφορά), στ. 646 (προσωποποίηση), στ. 649 (ρητορική ερώτηση), στ. 651 (μεταφορά), στ. 651 (υπερβατό), στ. 653 (τραγική ειρωνεία), στ. 655 (υπερβατό), στ. 658 (πλεονασμός).

διάνοια: στ. 622 (το ανέλπιστο θεωρείται αποτέλεσμα θεϊκής παρέμβασης), στ. 650 (η φήμη ταξιδεύει εκεί που το σώμα ίσως δεν πάει ποτέ).

όψεις: στ. 588, στ. 596-597, στ. 600-601, στ. 605-607, στ. 609, στ. 610-611, στ. 618, στ. 628-629, στ. 651, στ. 654, στ. 656-657.

2η Σκηνή (στ. 659-840)

Περίληψη:

Στο σημείο καταφθάνει ένας από τους άντρες του Μενέλαου, για να του μεταφέρει όσα έγιναν το διάστημα που έλειπε. Ο **Αγγελιαφόρος** τού ανακοινώνει ότι η Ελένη χάθηκε στον αιθέρα λέγοντας πως ο Τρωικός πόλεμος έγινε μάταια, αφού οι δύο λαοί πολέμησαν ξεγελασμένοι από τα τεχνάσματα των θεών. Ακόμα, του αναφέρει ότι η γυναίκα του ήταν τελικά αθώα, αφού στην Τροία είχε πάει απλά το είδωλό της. Στη θεά της Ελένης, ο Αγγελιαφόρος μπερδεύεται με το είδωλο που χάθηκε στον αιθέρα, με αποτέλεσμα να της μιλήσει απότομα και με αγένεια.

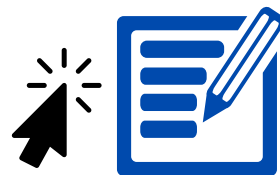
Τότε, ο **Μενέλαος** θυμάται τα λόγια της Γερόντισσας και όσα η Ελένη τού είχε αναφέρει προηγουμένως. Αντιλαμβάνεται, λοιπόν, ότι μπροστά του είναι η πραγματική Ελένη και σπεύδει να την αγκαλιάσει γεμάτος συγκίνηση. Επιπλέον, της ζητά να του εξιστορήσει όλα τα γεγονότα, όπως εκείνη τα έζησε.

Η **Ελένη** αναφέρεται στις συμφορές του παρελθόντος ξεκινώντας από την οργή της Ήρας λόγω της επιλογής του Πάρη να δώσει το μήλο στην Αφροδίτη και τη μεταφορά της στην Αίγυπτο από τον Ερμή. Στη συνέχεια, μιλά για τον θάνατο της μητέρας της και τα βάσανα της κόρης τους, η οποία τιμωρείται άδικα. Η ηρωίδα δεν ξεχνά να αναφερθεί στη συζυγική της πίστη, την οποία διαφυλάττει τόσα χρόνια.

Το κλίμα χαράς και συγκίνησης ανατρέπει ο **Χορός**, που εύχεται στο ζευγάρι να ξεπεράσει οποιαδήποτε δυσκολία προκύψει, ενώ η ηθική δικαίωση της Ελένης έρχεται από τον Αγγελιαφόρο. Ο πιστός άνδρας του Μενέλαου παραδέχεται την αθωότητα της Ελένης και επιρρίπτει ευθύνες στις μαντείες. Παράλληλα, τονίζει την ανάγκη της άμεσης και σωστής επικοινωνίας του ανθρώπου με τους θεούς, άποψη που υποστηρίζεται και από τον Χορό.

2η Σκηνή (στ. 659-840)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 659-686:** Η είδηση για την ανάληψη του ειδώλου στον ουρανό.
- **στ. 687-730:** Ο Μενέλαος βεβαιώνεται για την ταυτότητα της Ελένης.
- **στ. 731-774:** Η εξιστόρηση των γεγονότων από την Ελένη.
- **στ. 775-840:** Η θεώρηση των πραγμάτων από τον Αγγελιαφόρο.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Με την άφιξη του Αγγελιαφόρου, έρχεται η δικαίωσή της. Ο άντρας της, επιτέλους, πιστεύει όσα του είχε πει προηγουμένως και την αγκαλιάζει μετά από τόσα χρόνια. Όπως ο Αγγελιαφόρος αναγνωρίζει την αθωότητά της, η ηρωίδα πιστεύει ότι θα συμβεί και με όλους τους Έλληνες. Η πικρία που ένιωθε μετά την απόφαση του Μενέλαου να αποχωρήσει εξαλείφεται και, πλέον, αισθάνεται χαρά και ανακούφιση. Η παρουσία του άντρα της εκεί της εμπνέει ασφάλεια. Έτσι, διηγείται τα γεγονότα, όπως ακριβώς έγιναν και υπογραμμίζει την πίστη της προς τον σύζυγό της.

Μενέλαος:

Τα λόγια της Ελένης τού είχαν προκαλέσει σύγχυση και ήταν έτοιμος να αποχωρήσει. Η είδηση που μετέφερε ο Αγγελιαφόρος επικύρωσε όσα η Ελένη τού είχε πει προηγουμένως και τον οδήγησε στην αναγνώρισή της. Η αντίδρασή του φανερώνει την αγάπη και τη στοργή που αισθάνεται για την Ελένη. Με περίσσιο ενθουσιασμό ζητά από τον Αγγελιαφόρο να μεταφέρει τα νέα στους υπόλοιπους συντρόφους και ακούει την εξιστόρηση της Ελένης με αφοσίωση. Η χαρά του δίνει τη θέση της στην αγωνία για τις μελλοντικές δοκιμασίες, τις οποίες θα κληθεί να αντιμετωπίσει.

Αγγελιαφόρος:

«Δευτερεύον πρόσωπο της τραγωδίας, συνήθως ανώνυμο, που αφηγείται στους ήρωες (και στους θεατές) γεγονότα που συνέβησαν εκτός σκηνής ή μέσα στο παλάτι· οι αγγελιαφόροι ονομάζονται στα αρχαία ἐξάγγελοι, όταν αναγγέλλουν γεγονότα που συνέβησαν μέσα στα ανάκτορα ή στο ναό, και ἄγγελοι, όταν τα γεγονότα που αναγγέλλουν συνέβησαν σε άλλο τόπο». (λεξικό όρων του σχ. βιβλίου)

Η παρουσία του και τα νέα που μεταφέρει λειτουργούν καταλυτικά στην εξέλιξη του δράματος, αφού, με την παρέμβασή του, ο Μενέλαος οδηγείται στην αναγνώριση της Ελένης. Ως πιστός υπηρέτης, τρέχει να ενημερώσει τον αφέντη του και ξαφνιάζεται βλέποντας την Ελένη εκεί. Θεωρώντας ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, οργίζεται και της μιλά με αγένεια. Η συμπεριφορά του αντικατοπτρίζει εκείνη που θα είχε οποιοσδήποτε Έλληνας απέναντι στην Ελένη. Όταν όμως αντιλαμβάνεται την αλήθεια, παραδέχεται την αθωότητά της. Ο λόγος του αναδεικνύει το ανθρώπινο πνεύμα, καθώς είναι γεμάτος σοφία και λογική. Η άποψη που εκφράζει σχετικά με τους μάντεις δεν αποτελεί ύβρη, αφού όσα αναφέρει για τους θεούς μετριάζει την κριτική του.

Χορός:

Συμμετέχει στη σκηνή χαράς των δύο συζύγων. Ωστόσο, με την επιφυλακτική του στάση υπενθυμίζει στους ήρωες και στους θεατές τα προβλήματα που έχουν ακόμα να αντιμετωπίσουν. Ο κίνδυνος για τη ζωή τους εξαιτίας του Θεοκλύμενου είναι ακόμα υπαρκτός.

Η σημασία της σκηνής

Πρωθείται η αναγνώριση των δύο συζύγων και η αποκατάσταση του ονόματος της Ελένης. Ο ποιητής κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον των θεατών, καθώς όλοι αγωνιούν για τη συνέχεια και το μέλλον των δύο συζύγων. Θα καταφέρουν να ξεφύγουν από τον Θεοκλύμενο και να επιστρέψουν στην πατρίδα τους;

Ταυτόχρονα, ο Ευριπίδης θίγει μείζονα ζητήματα αναφορικά με τις αρετές των ανθρώπων και με την εμπλοκή των θεών στη ζωή τους. Μέσα από τους λόγους των ηρώων, αναδεικνύεται το αντιπολεμικό μήνυμα του δράματος, ενώ δίνονται πολλές πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική δομή, τα έθιμα και τις αντιλήψεις της εποχής. Η Αθήνα έχει μόλις βγει από την επιζήμια σικελική εκστρατεία και η ψυχολογία των Αθηναίων ήταν πολύ βαριά. Έτσι, ο Ευριπίδης παρουσιάζει την ευμεταβλητότητα της τύχης, ώστε να τους περάσει το μήνυμα ότι η δυστυχία μπορεί πολύ εύκολα να δώσει τη θέση της στην ευτυχία.

Στοιχεία τεχνικής:

• **διάλογος, τριτοπρόσωπη αφήγηση.**

• **λέξεις:** στ. 662 (μεταφορά), στ. 663 (έλλειψη), στ. 664 (υπερβατό), στ. 666 (έλλειψη), στ. 668-670 (εικόνα), στ. 672 (εικόνα), στ. 678 (μεταφορά), στ. 680 (μεταφορά), στ. 681-683 (τραγική ειρωνεία), στ. 682 (μεταφορά), στ. 688 (μεταφορά), στ. 688-689 (προσωποποίηση), στ. 690 (έλλειψη), στ. 691 (έλλειψη), στ. 695 (μεταφορά), στ. 695 (υπερβολή), στ. 697-699 (εικόνα), στ. 698-699 (μεταφορά), στ. 699 (υπερβολή), στ. 704 (εικόνα), στ. 713 (έλλειψη), στ. 714 (έλλειψη), στ. 719 (έλλειψη), στ. 719-720 (μεταφορά), στ. 719-720 (υπερβατό), στ. 723 (μεταφορά), στ. 724 (μεταφορά), στ. 729 (υπερβατό), στ. 730 (μεταφορά), στ. 731-732 (υπερβατό), στ. 734 (μεταφορά), στ. 735 (υπερβατό), στ. 738 (υπερβατό), στ. 745 (έλλειψη), στ. 745 (εικόνα), στ. 748 (μεταφορά), στ. 748 (μεταφορά), στ. 753-754 (έλλειψη), στ. 756-757 (έλλειψη), στ. 761 (έλλειψη), στ. 762 (μεταφορά), στ. 765 (μεταφορά), στ. 773-774 (προοικονομία), στ. 774 (μεταφορά), στ. 775-776 (μεταφορά), στ. 782 (έλλειψη), στ. 783 (έλλειψη), στ. 785 (έλλειψη), στ. 787-788 (μεταφορά), στ. 792 (μεταφορά), στ. 794 (έλλειψη), στ. 794-795 (αντίθεση), στ. 795 (έλλειψη), στ. 799 (μεταφορά), στ. 800-801 (εικόνα), στ. 806 (έλλειψη), στ. 816-817 (μεταφορά), στ. 820-821 (προοικονομία), στ. 823 (μεταφορά), στ. 829 (μεταφορά), στ. 837 (έλλειψη).

- **διάνοια:** στ. 731-732 (το αντίθετο συνιστά ύβρη και πρέπει να αποφεύγεται), στ. 734-735 (οι αμαρτίες που εξομολογούνται χάνουν τη σπουδαιότητά τους), στ. 737-738 (η αξία της συζυγικής πίστης, το χρέος της γυναίκας), στ. 762 -763 (οι αμαρτίες των γονέων παιδεύουν τα τέκνα), στ. 782 (η αιτία του πολέμου χαρακτηρίζεται ως ίσκιος τονίζοντας τη ματαιότητα των πολέμων και τον αντιπολεμικό χαρακτήρα του έργου), στ. 786 (οι βουλές των θεών είναι άγνωστες και απρόβλεπτες, άρα δύσκολα κατανοητές), στ. 789 (κάποιοι άνθρωποι γεύονται την ευτυχία και άλλοι τη δυστυχία), στ. 791 (η τύχη είναι ευμετάβλητη), στ. 803-809 (οι αρετές του καλού υπηρέτη: σέβεται τα αφεντικά του, συμμετέχει στις χαρές και στις λύπες τους, έχει ελεύθερη ψυχή), στ. 822-823 (κατηγορία προς τους μάντεις, οι οποίοι προκάλεσαν τον πόλεμο με τις μαντείες τους), στ. 831-832(οι άνθρωποι στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν τις βουλές των θεών, εξαπατώνται από τους μάντεις), στ. 833-834 (οι άνθρωποι δεν χρειάζεται να έχουν μεσολαβητές για να επικοινωνούν τα αιτήματά τους στους θεούς), στ. 835-836 (οι μαντείες δεν χαρίζουν τον πλούτο σε κανέναν, χρειάζεται προσπάθεια), στ. 837 (οι σοφές αποφάσεις των ανθρώπων είναι καλύτερες από μαντείες).
- **όψις:** στ. 660-661, στ. 664, στ. 666, στ. 681, στ. 683-684, στ. 688-689, στ. 692-693, στ. 695, στ. 697- 700, στ. 722, στ. 775-776, στ. 777.
- **έθιμα γάμου:** στ. 703-705, στ. 798-803.

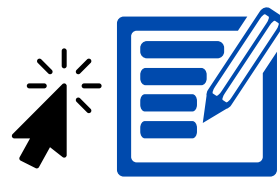
3η Σκηνή (στ. 841-941)

Περίληψη:

Μετά την αναγνώρισή της από τον Μενέλαο, η **Ελένη** τού ζητά να της αφηγηθεί όσες συμφορές αντιμετώπισε στο ταξίδι του. Ο **Μενέλαος** τής μιλά για την καταστροφή που υπέστησαν τα ελληνικά καράβια στην Εύβοια εξαιτίας του Ναυπλίου και για το πέρασμά του από την Κρήτη, στη Λιβύη και στον κάβο του Περσέα. Ωστόσο, αποφεύγει να συνεχίσει την αφήγησή του, καθώς, όπως λέει, πρόκειται για στενόχωρες ιστορίες. Η Ελένη τον προειδοποιεί για την απειλή του Θεοκλύμενου και εκείνος ταραίζεται στη σκέψη ότι η γυναίκα του θέλει να τον διώξει. Δεν μπορεί να δεχθεί ότι το τέλος του θα είναι άδοξο και προσπαθεί να μάθει περισσότερες πληροφορίες για τον Θεοκλύμενο και τη σχέση του με την Ελένη. Έτσι, της αναφέρει το γεγονός με τη Γερόντισσα και, στη συνέχεια, τη ρωτάει αν του έμεινε πιστή. Εκείνη τον διαβεβαιώνει για την αφοσίωσή της λέγοντάς του ότι βρίσκεται ικέτισσα στον τάφο του Πρωτέα για να αποφύγει τον γάμο και για να διαφυλάξει την τιμή της. Ο Μενέλαος εκφράζει την επιθυμία του να φύγουν μαζί για την Σπάρτη, όμως η Ελένη τού εξηγεί ότι απειλείται η ζωή του και τον προτρέπει να φύγει μόνος του, πριν μάθει ο Θεοκλύμενος για την παρουσία του εκεί. Η πράξη αυτή θεωρείται από τον Μενέλαο άνανδρη και ανάξια της συμβολής του στον Τρωικό Πόλεμο. Σκέφτεται, λοιπόν, να σκοτώσει τον Θεοκλύμενο ή να του χαρίσει πλούσια δώρα και να τον παρακαλέσει για τη σωτηρία τους. Η Ελένη, από την άλλη, τον ενημερώνει για όλους τους κινδύνους και, ως μοναδική διέξοδο, σκέφτεται να απευθυνθεί στη Θεονόη και να την πείσει να μην αποκαλύψει την ταυτότητα του Μενέλαου στον αδερφό της. Ακόμα, του ορκίζεται να πεθάνει κι εκείνη μαζί του, αν τον θανατώσει ο Θεοκλύμενος. Ο Μενέλαος, με τη σειρά του, ορκίζεται να πράξει το ίδιο και προτείνει ως ένδοξο θάνατο να σκοτωθούν μαζί πάνω στον τάφο του Πρωτέα. Ακούοντας τον διάλογο του ζευγαριού, ο Χορός εύχεται να ζήσουν ευτυχισμένοι και απαλλαγμένοι από βάσανα.

3η Σκηνή (στ. 841-941)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 841-884:** Τα πάθη του παρελθόντος και ο κίνδυνος στο παρόν.
- **στ. 885-941:** Το ζήτημα της σωτηρίας και ο αμοιβαίος όρκος.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Διακρίνεται για την ευστροφία και την πονηριά της. Οδηγείται από τη λογική και όχι από το θυμικό, όπως ο Μενέλαος. Γεμάτη σύνεση και συνυπολογίζοντας όλες τις παραμέτρους, προτείνει το καλύτερο δυνατό σχέδιο διαφυγής. Προσπαθεί να αποδείξει την πίστη της και, τελικά, το καταφέρνει. Η αγάπη της και η αφοσίωση στον άντρα της εκφράζεται στην απόλυτη μορφή της με τον όρκο που δίνει. Χωρίς ίχνος εγωισμού, αναζητά λύση στο πρόσωπο της Θεονόης και δηλώνει έτοιμη να θυσιαστεί σε περίπτωση που πάθει κάτι κακό ο Μενέλαος.

Μενέλαος:

Φαίνεται κατώτερος των περιστάσεων, αφού επιδεικνύει δειλία, αδράνεια και επιπολαιότητα. Η πιθανότητα απώλειας της γυναίκας του είναι εκείνη που τον κινητοποιεί και τον ωθεί να ανακτήσει το θάρρος και τον δυναμισμό του. Αν και εμφανίζεται καχύποπτος για την πίστη της συζύγου του, η στάση της Ελένης τον πείθει. Δρα με βάση το θυμικό του και δεν επιστρατεύει τεχνάσματα, αλλά στηρίζεται στη δύναμη και στην ανδρεία του. Δηλώνει έτοιμος να αντιμετωπίσει και να σκοτώσει τον Θεοκλύμενο προκειμένου να σώσει τη γυναίκα του. Μάλιστα, δεν διστάζει να πάρει όρκο ότι θα αφιερώσει τη ζωή του, αν τη χάσει.

Χορός:

Δεν προωθεί τη δράση ούτε συμμετέχει σε αυτή. Είναι παρατηρητής της σκηνής ανάμεσα στους δύο συζύγους και, στο τέλος, εκφράζει τις ευχές που κάθε θεατής της τραγωδίας μπορεί να εκφράζει.

Η σημασία της σκηνής

Με τη σκηνή αυτή ολοκληρώνεται το τυπικό της αναγνώρισης ανάμεσα στους δύο συζύγους. Ο κύκλος της απόστασης μεταξύ τους κλείνει και ανοίγει ένας νέος: αυτός τους σχεδίου διαφυγής. Μέσα από τη στιχομυθία των δύο ηρώων αποκαλύπτεται ο τρόπος που θα προσπαθήσουν να να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

Ακόμα, αναδεικνύονται ιδανικά όπως η υστεροφημία, ο ηρωικός κώδικας και η αξία του όρκου. Οι αρχαίοι Έλληνες έδιναν ιδιαίτερη σημασία στη φήμη που θα ακολουθούσε το όνομά τους μετά τον θάνατό τους· η λεγόμενη υστεροφημία. Σύμφωνα με το ηρωικό ιδεώδες, η τιμή και η αξιοπρέπεια των ηρώων ήταν ανώτερες και από την ίδια την ύπαρξή τους. Έτσι, οι αρχαίοι Έλληνες δρούσαν έχοντας ως γνώμονα το ηρωικό ιδεώδες και τιμούσαν με λαμπρό τάφο όσους είχαν σκοτωθεί στο πεδίο της μάχης, ενώ θεωρούσαν τον θάνατο αυτόν τον πιο ένδοξο.

Μεγάλη αξία για την εξέλιξη του έργου έχει και ο αμοιβαίος όρκος ανάμεσα στους δύο συζύγους. Η Ελένη και ο Μενέλαος ορκίζονται ότι θα αφαιρέσουν τη ζωή τους σε περίπτωση που ένας από τους δύο πεθάνει πρώτος. Οι δύο σύζυγοι κρατούν ο ένας το χέρι του άλλου και επισφραγίζουν τον όρκο τους, ο οποίος υπογραμμίζει το μεταξύ τους δέσιμο τονίζοντας την αμοιβαία αγάπη και αφοσίωση. Με αυτόν τον τρόπο, ο ποιητής δημιουργεί στους θεατές πιο έντονα το αίσθημα του ελέου και του φόβου για την τύχη των δύο ηρώων, οι οποίοι ορκίζονται αυτοθυσία ως σύμβολο της συζυγικής τους πίστης.

Το τυπικό της αναγνώρισης:

Η διαδικασία της αναγνώρισης ακολουθεί ένα τυπικό, σύμφωνα με το οποίο γίνεται γνωστή η ταυτότητα του ενός ήρωα στον άλλον. Αρχικά, προϋποθέτει:

1. μακρόχρονη απουσία
- και περιλαμβάνει:
2. απομόνωση
 3. κάλυψη/ παραλλαγή
 4. αποκάλυψη και δοκιμασία,
- ενώ ολοκληρώνεται με:
5. αναγνώριση και εκδήλωση συναισθημάτων.
 6. εξιστόρηση των συμφορών του παρελθόντος.

Στοιχεία τεχνικής:

διάλογος, στιχομυθία.

λέξεις: στ. 845 (αντίθεση), στ. 860-861 (αντίθεση), στ. 865 (ρητορική ερώτηση), στ. 889 (ρητορική ερώτηση), στ. 893 (ειρωνεία), στ. 901 (ρητορική ερώτηση).

διάνοια: στ. 894 (η επιδίωξη του αδύνατου αποτελεί ύβρη, άρα παράλογη και παράτολμη πράξη), στ. 896 (η πονηριά ως γυναικείο προτέρημα).

όψεις: στ. 864, στ. 872-874, στ. 880, στ. 881, στ. 921, στ. 925, στ. 928.

4η Σκηνή (στ. 942-1139)

Περίληψη:

Η Ελένη ακούει την πόρτα του παλατιού να ανοίγει και κυριεύεται από απελπισία, καθώς αντιλαμβάνεται ότι καταφθάνει η Θεονόη. Μέσα σε κλίμα μυστικισμού, εμφανίζεται η **Θεονόη** με τις υπηρέτριές της μπροστά στο ζευγάρι. Η μάντισσα απευθύνεται, αρχικά, στην Ελένη θυμίζοντάς της ότι η μαντεία της βγήκε αληθινή και, έπειτα, προειδοποιεί τον Μενέλαο για τη συνεδρίαση των θεών αναφορικά με την τύχη του. Ωστόσο, τονίζει πως η σωτηρία του εξαρτάται αποκλειστικά από το αν εκείνη θα αποκαλύψει στον Θεοκλύμενο την παρουσία του εκεί ή όχι.

Προκειμένου να σώσει τον άντρα της και τον εαυτό της, η **Ελένη** προσπέφτει ικέτισσα στα πόδια της Θεονόης ζητώντας της να τους προστατεύσει. Η ηρωίδα υπενθυμίζει στη μάντισσα ότι έφτασε στην Αίγυπτο για να βρεθεί υπό την προστασία του πατέρα της, του Πρωτέα, μέχρι να επιστρέψει ο άντρας της. Συνεπώς, το δίκαιο είναι να σεβαστούν τη βούληση των θεών και να μη γίνει η Θεονόη συνένοχος του Θεοκλύμενου στην αδικία εις βάρος της Ελένης. Με τη βοήθειά της, το ζευγάρι θα επέστρεφε στη Σπάρτη, όπου η Ελένη θα μπορούσε να αποκαταστήσει τη φήμη της. Η δεινή θέση της Ελένης προκαλεί τη συμπόνια του **Χορού**, ο οποίος αγωνιά για την αντίδραση του Μενέλαου.

Ο **Μενέλαος** αναλαμβάνει με τη σειρά του να προσπαθήσει να πείσει τη Θεονόη να τους βοηθήσει. Επικαλούμενος το συναίσθημά της, της αναφέρει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί κακιά από όλους τους ανθρώπους, γιατί βοήθησε να συντελεστεί μια αδικία. Παράλληλα, αναφέρεται στον νεκρό πατέρα της, του ζητά βοήθεια και αποκαλύπτει ότι θα σκοτωθούν στο μνήμα του, εάν εκείνη τους προδώσει. Μια κατάληξη που θα της προκαλέσει συνεχή πόνο και θα αποτελέσει ντροπή και μίσση για τον νεκρό πατέρα της.

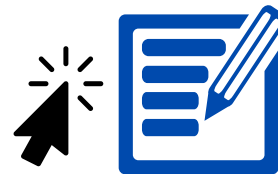
Τελικά, η Θεονόη, ύστερα και από την προτροπή του Χορού, παίρνει μια απόφαση που της ταιριάζει περισσότερο: να αποκρύψει την αλήθεια από τον Θεοκλύμενο. Μέλημα της μάντισσας είναι να παραμείνει ευσεβής και οι πράξεις της να είναι σύμφωνες με το θείο και το δίκαιο. Μάλιστα, προτρέπει το ζευγάρι να καταστρώσουν ένα σχέδιο διαφυγής προς την Ελλάδα. Όπως, παρατηρεί και ο Χορός, η σωτηρία και η ευτυχία εξασφαλίζονται μόνο με τις δίκαιες πράξεις.

4η Σκηνή (στ. 942-1139)

Ενότητες:

- **στ. 942-986:** Η Θεονόη έξω από το παλάτι.
- **στ. 987-1045:** Ο λόγος της Ελένης προς τη Θεονόη.
- **στ. 1046-1100:** Ο λόγος του Μενέλαου προς τη Θεονόη.
- **στ. 1101-1139:** Η τελική απόφαση της Θεονόης.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

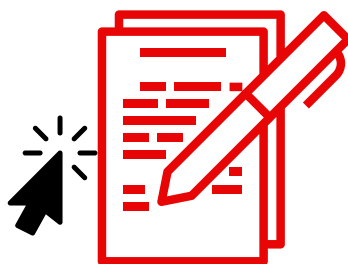
Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Στο άκουσμα της άφιξης της Θεονόης, η Ελένη τρομοκρατείται και απελπίζεται. Με έκδηλο το αίσθημα της ηττοπάθειας, φοβάται ότι το τέλος της πλησιάζει. Ωστόσο, μπροστά στη μάντισσα ανακτά όση δύναμη της έχει απομείνει και εκθέτει τους λόγους που πρέπει εκείνη να τους βοηθήσει. Η ρητορική της δεινότητα και ο δομημένος λόγος της μαρτυρούν την ευστροφία της και την εξυπνάδα της. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να υπερασπιστεί τη ζωή του Μενέλαου και να πείσει τη Θεονόη να μην αποκαλύψει την αλήθεια στον Θεοκλύμενο.

Μενέλαος:

Δεν γίνεται ικέτης, αλλά επικαλείται το συναίσθημα της Θεονόης. Με τον λόγο του, επιχειρεί να της προκαλέσει ενοχές επιστρατεύοντας αξίες όπως το θάρρος, η ανδρική τιμή, η υποχρέωση της ανταπόδοσης και ο σεβασμός στους προγόνους. Με τη στάση του, της δείχνει ότι είναι αποφασισμένος και έτοιμος να πράξει τα πάντα. Σε αντίθεση με προηγούμενες σκηνές, στέκεται στο ύψος των περιστάσεων και συμπεριφέρεται σύμφωνα με το ηρωικό ιδεώδες. Θυμίζει και πάλι τον ατρόμητο ήρωα του Τρωικού Πολέμου.

Θεονόη:

Μεγαλοπρεπής και επιβλητική παρουσία. Η αγνότητά της είναι τέτοια που πρέπει το έδαφος και ο αέρας να εξαγνιστούν, πριν εκείνη εμφανιστεί. Εμπνέει κύρος, ενώ η εμφάνισή της προκαλεί φόβο και σεβασμό. Γνωρίζει την ανωτερότητά της και απευθύνεται με έπαρση προς την Ελένη και τον Μενέλαο. Έχει επίγνωση της βαρύτητας της απόφασής της, αφού η σωτηρία του ζευγαριού θα κριθεί από αυτή. Εμφανίζεται ευσεβής και θεοσεβούμενη, δίκαιη και ευαίσθητη. Τιμά τους θεούς και τους προγόνους της, ενώ σπλαχνίζεται τους θνητούς. Η απόφασή της βασίζεται στο δίκαιο, στην εντιμότητα και στη λογική.

Χορός:

Δεν προωθεί τη δράση ούτε συμμετέχει σε αυτή. Οι παρεμβάσεις του θυμίζουν εκφράσεις που θα μπορούσε να έχει ένας οποιοσδήποτε θεατής της σκηνής. Αρχικά, εκφράζει την αγωνία του για τον τρόπο που θα χειριστεί ο Μενέλαος το ζήτημα και που θα εκθέσει τα επιχειρήματά του στη Θεονόη. Στη συνέχεια, απευθύνεται στη Θεονόη και την προτρέπει να πάρει την πιο ταιριαστή και αρεστή σε εκείνη απόφαση, ενώ καταλήγει με μια διαπίστωση ότι η ευτυχία ακολουθεί πάντα εκείνους που είναι δίκαιοι.

Η σημασία της σκηνής

Η απόφαση της Θεονόης είναι βαρύνουσας σημασίας για την εξέλιξη του μύθου. Αν και η εξέλιξή του επιβραδύνεται, το ενδιαφέρον του θεατή αυξάνεται, καθώς στην περίπτωση που η Θεονόη επιλέξει να αποκαλύψει την αλήθεια στον αδερφό της, οι ζωές των δύο ηρώων τίθενται σε κίνδυνο. Μια τέτοια τροπή θα έδινε τραγικό τέλος στο δράμα. Έτσι, θεατές της σκηνής φοβούνται και αγωνιούν για την τύχη των δύο ηρώων, ενώ συμμετέχουν στο δίλημμα της Θεονόης.

Ταυτόχρονα, ο ποιητής αναδεικνύει τη ρητορική του δεινότητα εκθέτοντας ποικίλα επιχειρήματα και επιστρατεύοντας όλους τους τρόπους πειθούς. Σαν σε επίλογο δικανικού λόγου, ανακεφαλαιώνει τα επιχειρήματα που έθεσε τονίζοντας τα βασικά τους σημεία. Ακόμα, ο Ευριπίδης, μέσω της συγκεκριμένης σκηνής, επικοινωνεί με τους θεατές αρχές και αξίες που προσδίδουν βαθύτερες προεκτάσεις στο έργο.

Το τυπικό της αναγνώρισης

1. Ικετευτική προσφώνηση και εγκώμιο.
2. Αναφορά στις περασμένες συμφορές.
3. Υποβολή αιτήματος.
4. Ευχές.

Σύμφωνα με το τυπικό της ικεσίας, ο ικέτης προσπέφτει στα πόδια εκείνου που θέλει να θέσει τα αιτήματά του και με το ένα χέρι αγγίζει το γόνατο, ενώ με το άλλο χέρι το πηγούνι του.

Η Ελένη βρίσκεται γονατιστή μπροστά στη Θεονόη και αγγίζει τα χέρια της κοιτώντας την ικετικά και γεμάτη αγωνία για την απόφασή της.

Τρόποι πειθούς

Ελένη:

1. Επίκληση στη λογική: στ. 1007-1008, στ. 1037.
2. Επίκληση στο συναίσθημα: στ. 992-993, στ. 1017-1019, στ. 1012, στ. 1015-1016, στ. 1031-1034.
3. Επίκληση στο ήθος του ομιλητή: στ. 1020, στ. 1029-1030.
4. Επίκληση στην αυθεντία: στ. 997, στ. 1000-1003.

Μενέλαος:

1. Επίκληση στη λογική: στ. 1051-1055.
2. Επίκληση στο συναίσθημα: στ. 1056-1057, στ. 1065-1068, στ. 1083-1085, στ. 1087-1089, στ. 1098-1099.
3. Επίκληση στο ήθος του ομιλητή: στ. 1046-1048, στ. 1096.
4. Επίκληση στην αυθεντία: στ. 1063-1064, στ. 1069-1070.

Το συμβούλιο των θεών (στ. 967-978)

Όπως και σε άλλα γνωστά έργα αρχαίων ποιητών (βλ. Ιλιάδα ραψωδία Δ και Οδύσσεια ραψωδία α), οι θεοί φαίνεται να επεμβαίνουν στη μοίρα των ανθρώπων και να αποφασίζουν για αυτή. Οι άνθρωποι παρουσιάζονται ως έρμαια των βουλών των θεών που δεν έχουν παρά μικρό μερίδιο στον καθορισμό της μοίρας τους. Ο άνθρωπος μπορεί να ελπίζει περισσότερο στην εύνοια των θεών και λιγότερο στις δικές του αποφάσεις ή ενέργειες.

- **διάλογος, μονόλογος.**
- **λέξεις:** στ. 953 (μεταφορά), στ. 954 (μεταφορά), στ. 956 (υπερβατό), στ. 978 (υπερβατό), στ. 979 (μεταφορά), στ. 1005 (έλλειψη), στ. 1020 (μεταφορά), στ. 1022-1023 (μεταφορά), στ. 1024-1025 (εικόνα), στ. 1043 -1044 (εικόνα), στ. 1043 -1044 (έλλειψη), στ. 1056 -1060 (εικόνα), στ. 1060 (μεταφορά), στ. 1083-1087 (εικόνα), στ. 1114 (μεταφορά), στ. 1105-1116 (εικόνα).
- **διάνοια:** στ. 993-998 (η ευγνωμοσύνη κερδίζεται με δίκαιες πράξεις), στ. 1000 (τα βασικά αγαθά/δικαιώματα είναι ίδια για όλους), στ. 1001-1003 (δεν πρέπει να αφαιρεί κανείς από κάποιον άλλον αυτό που δίκαια του ανήκει), στ. 1009-1011 (καθετί δανεικό πρέπει να επιστρέφεται), στ. 1012-1013 (δεν πρέπει να αδικείται κάποιος για χάρη κάποιου άλλου), στ. 1014-1016 (όσοι υπηρετούν το θείο, πρέπει να υπηρετούν και το δίκαιο), στ. 1041-1042 (είναι δοξασμένα όσα παιδιά έχουν πρότυπο τους καλούς γονείς τους), στ. 1119-1123 (σχόλιο 24 βιβλίου: Όταν ο άνθρωπος πεθάνει, η ψυχή δεν εξακολουθεί να ζει όπως προηγουμένως (Δεν έχει ζωή η ψυχή των πεθαμένων), αλλά αποχωρίζεται από το σώμα και πηγαίνει στον ουρανό (τον αθάνατο αιθέρα), όπου ενώνεται με τον αιθέρα διατηρώντας αθάνατη τη μνήμη και την ατομικότητά της. Έτσι η ψυχή και μετά το θάνατο του σώματος δεν ξεχνά το κακό που τυχόν έκανε και βασανίζεται αιώνια. Εδώ εκφράζεται η άποψη σχετικά με την αθανασία της ψυχής, θέση που θα αναπτύξει αργότερα ο Πλάτωνας. Ο Ηρόδοτος, στην Ιστορία του, αναφέρει ότι οι Αιγύπτιοι είναι ο πρώτος λαός που διατύπωσε τη θεωρία για την αθανασία της ψυχής και για τη μετεμψύχωση), στ. 1138-1139 (η ευτυχία ακολουθεί πάντα εκείνους που είναι δίκαιοι).
- **όψις:** στ. 942, στ. 945, στ. 946, στ. 948, στ. 951, στ. 953, στ. 955, στ. 957-958, στ. 959-960, στ. 987- 989, στ. 992-993, στ. 1038, στ. 1046-1047, στ. 1051-1052, στ. 1057-1058, στ. 1060-1061, στ. 1065, στ. 1069-1070, στ. 1076-1077, στ. 1084-1086, στ. 1092-1093.

5η Σκηνή (στ. 1140-1219)

Περίληψη:

Η απόφαση της Θεονόης να μην αποκαλύψει στον Θεοκλύμενο την παρουσία του Μενέλαου προσφέρει ανακούφιση στο ζευγάρι. Η **Ελένη** και ο **Μενέλαος** αναζητούν ένα σχέδιο διαφυγής και επιστροφής στην Ελλάδα. Ο Μενέλαος προτείνει να διαφύγουν με άμαξα ή να σκοτώσουν τον Θεοκλύμενο, αλλά η Ελένη απορρίπτει τις ιδέες του ως δύσκολα πραγματοποιήσιμες. Έτσι, προτείνει να ξεγελάσουν τον Θεοκλύμενο: ο Μενέλαος θα υποδυθεί τον ναυαγό που θα μεταφέρει την είδηση του πνιγμού του και η Ελένη ντυμένη στα μαύρα θα ζητήσει από τον Θεοκλύμενο καράβι για να αποδώσει τιμές στον νεκρό σύζυγό της. Το σχέδιο βρίσκει σύμφωνο τον Μενέλαο και η Ελένη ξεκινά αμέσως την εφαρμογή του.

Προτού αποχωρήσει, προσεύχεται στην Ήρα και στην Αφροδίτη για την εύνοιά τους. Η ηρωίδα ζητά από την Ήρα να τους γλιτώσει από τα βάσανα και τις συμφορές, ενώ υπενθυμίζει στην Αφροδίτη τη συμμετοχή της σε αυτά παρακαλώντας τη να πράξει με λογική και να της επιτρέψει να καταλήξει στην πατρίδα της.

5η Σκηνή (στ. 1140-1219)

Ενότητες:

- **στ. 1140 – 1201:** Το σχέδιο διαφυγής.
- **στ. 1202 – 1219:** Οι εκκλήσεις της Ελένης προς την Ήρα και την Αφροδίτη.

**ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ**

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Ελένη:

Διακριτική, έξυπνη και ευρηματική προτείνει ένα σχέδιο διαφυγής με τους λιγότερους πιθανούς κινδύνους. Με ευγένεια απορρίπτει όλες τις παράτολμες προτάσεις του Μενέλαου και με ταπεινότητα προτείνει τη δική της λύση. Η ελπιδοφόρα πρότασή της αναπτρώνει το ηθικό των ηρώων και επαναφέρει τη χαμένη τους αισιοδοξία. Η επιλογή της να προσευχηθεί για την επιτυχία του σχεδίου τους φανερώνει την πίστη της στους θεούς και την ευσέβειά της.

Μενέλαος:

Επιπόλαιος και βιαστικός. Οδηγείται από το θυμικό και όχι από τη λογική του. Βασίζεται στη σωματική του δύναμη και την πολεμική του ικανότητα, καθώς προτείνει βίαιες και παράτολμες λύσεις. Ακούει την Ελένη και υποχωρεί στο άκουσμα της δικής της πρότασης. Είναι πρόθυμος να συνεργαστεί και να εφαρμόσει το δικό της σχέδιο.

Η σημασία της σκηνής

Το ζευγάρι, από κοινού, αποφασίζει τον τρόπο που θα διαφύγουν τον κίνδυνο του Θεοκλύμενου και θα καταφέρουν να φτάσουν στη Σπάρτη. Η εναλλαγή των συναισθημάτων, καθώς την ελπίδα διαδέχεται η απογοήτευση και την απογοήτευση η αισιοδοξία, κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον των θεατών. Παράλληλα, η τελική απόφαση τούς προετοιμάζει για το τέλος του έργου και τη λύση του δράματος.

Ο δόλος ως μέσο σωτηρίας

Η Ελένη προτείνει ένα σχέδιο με τον οποίο θα μπορέσουν να ξεγελάσουν τον Θεοκλύμενο, για να διαφύγουν και να επιστρέψουν στη Σπάρτη. Το σχέδιο αυτό είναι βασισμένο στον δόλο, καθώς αποτελεί ένα τέχνασμα γεμάτο ψέματα. Η Ελένη και ο Χορός αποδέχονται την εξαπάτηση ως μέσοσωτηρίας, αφού, με αυτόν τον τρόπο, θα αποκαταστήσουν μια μεγάλη αδικία. Αντίθετα, η Θεονόη τον απορρίπτει, αφού τον θεωρεί απάτη και δεν συμμετέχει σε αυτόν αφήνοντας του πρωταγωνιστές να αποφασίσουν μόνοι τους τον τρόπο που θα τον εφαρμόσουν. Ο Μενέλαος, από την πλευρά του, ως στρατιωτικός, θεωρεί τον δόλο μέσο άμυνας.

Το σχέδιο σωτηρίας

- Η ταυτότητα του Μενέλαου πρέπει να παραμείνει κρυφή. Θα υποδυθεί έναν ναυαγό που έφερε την είδηση του θανάτου του Μενέλαου.
- Η είδηση του θανάτου του Μενέλαου θα διαδοθεί σε όλους.
- Η Ελένη θα ντυθεί στα μαύρα, θα κόψει τα μαλλιά της και θα ματώσει το πρόσωπό της σε ένδειξη πένθους για τον χαμό του άντρα της.
- Με σκοπό να γίνει τιμητική νεκρική τελετή στα ανοιχτά της θάλασσας, η Ελένη θα ζητήσει από τον Θεοκλύμενο ένα καράβι γεμάτο με εφόδια, δήθεν τιμές για τον νεκρό.

Στοιχεία τεχνικής:

- **στιχομυθία.**

λέξις: στ. 1152 (υπερβατό), στ. 1156 (εικόνα), στ. 1160 (αντίθεση), στ. 1161-1162 (εικόνα), στ. 1165 (εικόνα), στ. 1165 (παρομοίωση), στ. 1167-1168 (υπερβατό), στ. 1169-1170 (εικόνα), στ. 1180 (εικόνα), στ. 1181-1182 (έλλειψη), στ. 1189 (έλλειψη), στ. 1195-1197 (εικόνα), στ. 1205 (εικόνα), στ. 1207-1208 (υπερβατό), 1211 (αντίθεση).

- **συνήθειες πένθους:** στ. 1176, στ. 1195-1197.

- **διάνοια:** στ. 1157 (οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες από τους άνδρες), στ. 1213 (κάθε ξενιτεμένος επιθυμεί να πεθάνει και να θαφτεί στην πατρίδα του), στ. 1218 (καθετί υπερβαίνει το μέτρο επισύρει άσχημες συνέπειες και προβλήματα).

- **όψις:** στ. 1192, στ. 1193, στ. 1195-1197.

Α' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1220-1285)

Περίληψη:

Ο **Χορός** επικαλείται το αηδόνι ώστε να τον συνοδέψει σε μοιρολόι για τις συμφορές της Ελένης, ενώ κάνει αναδρομή στην αιτία του Τρωικού πολέμου και των συμφορών των Τρώων.

Θρηνεί για τους ήρωες που έχασαν τη ζωή τους είτε στον πόλεμο είτε κατά την επιστροφή τους στην πατρίδα και αναφέρεται στον Μενέλαο που βρέθηκε στην Αίγυπτο με το είδωλο της Ελένης στο πλοίο του.

Ακόμη, αναρωτιέται για τη φύση των θεών και προβληματίζεται για τις παρεμβάσεις τους και τις ευμετάβλητες βουλές τους συμπεραίνοντας ότι είναι πολύ δύσκολο για τους ανθρώπους να κατανοήσουν τον ρόλο τους στη ζωή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελένη που, αν και κόρη του Δία, ήρθε αντιμέτωπη με πολλές συμφορές και άδικες κατηγορίες.

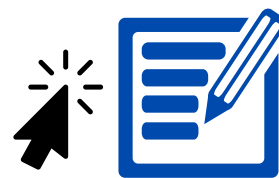
Τέλος, οι γυναίκες του Χορού αναφέρονται στο παράλογο της επιλογής του πολέμου αντί του διαλόγου για τη διεκδίκηση του δίκαιου, αφού ο πρώτος επιφέρει πολλά δεινά στους ανθρώπους. Μάλιστα, διαπιστώνει ότι με τον διάλογο θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί ο Τρωικός πόλεμος.

Α' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1220-1285)

Ενότητες:

- **στ. 1220-1236:** Η επίκληση στο αηδόνι και η αιτία των συμφορών των Τρώων.
- **στ. 1237-1253:** Οι συμφορές των Αχαιών και ο θρήνος για τους νεκρούς.
- **στ. 1254-1269:** Οι παρεμβάσεις των θεών στις ζωές των θνητών.
- **στ. 1270-1285:** Η κριτική στον πόλεμο και η αξία του διαλόγου.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Η Δομή του Στάσιμου:

Τα **Στάσιμα** ανήκουν στα **κατά ποσόν λυρικά - χορικά μέρη** του έργου και αποτελούν τα **άσματα που έψαλλε ο Χορός αφού έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα** (στάσιν) και συνοδεύονται από μικρές κινήσεις.

Το Στάσιμο αποτελείται από:

- Α' Στροφή: στ. 1220-1236.
- Α' Αντιστροφή: στ. 1237-1253.
- Β' Στροφή: στ. 1254-1269.
- Β' Αντιστροφή: στ. 1270-1285.

Στάσιμα

Κατά ποσόν λυρικά μέρη της τραγωδίας. Τα τραγούδια του Χορού, όταν έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα (στάσιμον < στάσις < ἵσταμαι). Συνήθως τα στάσιμα αποτελούνταν από στροφές, αντιστροφές και επωδούς. Υποστηρίζεται ότι τη στροφή (<στρέφ-ω/ομαι) την τραγουδούσε το ένα ημιχόριο (δηλαδή ο μισός χορός) κινούμενο προς μια κατεύθυνση, ενώ την αντιστροφή το άλλο ημιχόριο κινούμενο προς την αντίθετη. Με την επωδό τέλειωνε το στάσιμο. Σε ορισμένα στάσιμα υπάρχει κι ένα εισαγωγικό άσμα, η προωδός. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Μέλος/ Μελοποιία

Ένα από τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Η μουσική των λυρικών, των αδόμενων μερών της τραγωδίας. Δε μας έχει σωθεί η μουσική από τις τραγωδίες· σύμφωνα όμως με τον Αριστοτέλη, έπρεπε οι τραγικοί ποιητές να τη χρησιμοποιούν, ώστε να είναι πιο έντονα τα συναισθήματα που θα ένιωθαν οι θεατές. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Χορός:

Ευαίσθητος και συμπονετικός. Χαρακτηρίζεται από φιλευσπλαχνία για τους ανθρώπους και αγωνιά για την τύχη των ηρώων. Εκφράζει συναισθήματα και ιδέες που αντιπροσωπεύουν τους θεατές και τον ίδιο τον ποιητή. Ο λόγος του έχει διαχρονική αξία, καθώς θίγει βασικές αρχές και αξίες, ενώ πραγματεύεται θέματα όπως ο πόλεμος, η δημοκρατία και η ελευθερία λόγου.

Η σημασία της σκηνής

Ο ποιητής κάνει αναδρομή στα σημαντικά γεγονότα που έχουν προηγηθεί επιβραδύνοντας την εξέλιξη του έργου και προβάλλοντας τις ιδέες και αρχές του. Με αυτόν τον τρόπο, ο υποκριτής (Ελένη) έχει τον χρόνο να αλλάξει για την επόμενη σκηνή. Δηλαδή, την εφαρμογή του σχεδίου διαφυγής. Παράλληλα, ο θεατής αποφορτίζεται συναισθηματικά και προβληματίζεται για θέματα που αφορούν στον πόλεμο και στη δημοκρατία.

Η τραγωδία παρουσιάστηκε στο κοινό αμέσως μετά το τέλος της Σικελικής εκστρατείας. Ο Ευριπίδης, μέσα από τους συγκεκριμένους στίχους, εκφράζει την άποψη ότι υπαίτιοι των συμφορών ενός λαού είναι οι φιλοπόλεμοι άνθρωποι και κατακρίνει τον ρόλο των μάντεων που ενθάρρυναν με χρησμούς τη συμμετοχή σε εκστρατεία.

Το στάσιμο και η θεματολογία του έργου

Το συγκεκριμένο στάσιμο δεν είναι εμβόλιμο. Δηλαδή, έχει άμεση σχέση με τη θεματική του έργου και με όσα έχουν προηγηθεί. Πιο συγκεκριμένα, στο Α' Στάσιμο θίγονται θέματα όπως:

- οι παρεμβάσεις των θεών στη ζωή των ανθρώπων.
- ο δόλος.
- το ευμετάβλητο της ζωής.
- ο πόλεμος και οι συμφορές που επιφέρει.
- η δημοκρατία και ο διάλογος.

- **λυρισμός, ποιητική χρήση γλώσσας.**
- **ανισοσύλλαβοι στίχοι, μουσικότητα.**
- **απουσία υποκριτών.**
- **λέξεις:** στ. 1220-1221 (εικόνα), στ. 1222-1223 (προσωποποίηση), στ. 1224 (υπερβατό), στ. 1229 \ (μεταφορά), στ. 1232 (μεταφορά), στ. 1235 (μεταφορά), στ. 1237-1242 (εικόνα), στ. 1247 (υπερβατό), στ. 1248 (προσωποποίηση), στ. 1251-1252 (ειρωνεία), στ. 1251-1253 (αντίθεση είναι - φαίνεσθαι), στ. 1254-1255 (ρητορική ερώτηση), στ. 1256 (υπερβατό), στ. 1256-1261 (ρητορική ερώτηση), στ. 1259 (μεταφορά), στ. 1259-1261 (προσωποποίηση), στ. 1263-1264 (παρομοίωση), στ. 1266 (ασύνδετο), στ. 1268-1269 (υπερβατό), στ. 1271-1272 (υπερβατό), στ. 1278-1280 (υπερβατό), στ. 1282 (υπερβατό), στ. 1282-1283 (παρομοίωση), στ. 1285 (μεταφορά), στ. 1285 (υπερβατό).
- **διάνοια:** στ. 1254 -1256 (η αξία της υποκειμενικότητας / η αδυναμία του ανθρώπου να κατανοήσει τους θεούς), στ. 1258-1261 (η ευμετάβλητη φύση των βουλών των θεών), στ. 1270-1276 (ο πόλεμος δεν είναι λύση / όλα μπορούν να λυθούν με τον διάλογο και τις διαπραγματεύσεις), στ. 1277-1280 (στο δημοκρατικό πολίτευμα επιτρέπεται να εκφράζεις την άποψή σου ελεύθερα και να ασκείς κριτική).

Γ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 1286-1424)

Περίληψη:

Στο μνήμα του Πρωτέα καταφθάνει ο **Θεοκλύμενος**, περικυκλωμένος από τα σκυλιά και τους άνδρες της φρουράς του. Οργισμένος με τις φήμες ότι κάποιος Έλληνας έχει φτάσει στην Αίγυπτο, φτάνει στα άκρα όταν δεν βλέπει την Ελένη στο σημείο. Φοβάται ότι κάποιος την έχει απομακρύνει και διατάζει τους άνδρες του να τον κυνηγήσουν, για να τη φέρουν πίσω, πριν προλάβει κάποιος να τη βγάλει από τη χώρα.

Η **Ελένη** βγαίνει από το παλάτι μαυροφορεμένη, με κομμένα μαλλιά και περίλυπη. Αμέσως ενημερώνει τον Θεοκλύμενο για τα νέα του πνιγμού του Μενέλαου και του υπόσχεται πίστη και αφοσίωση. Ο Θεοκλύμενος προσπαθεί να παρηγορήσει την Ελένη και ρωτά λεπτομέρειες για το ναυάγιο και τη διάσωση του συντρόφου του Μενέλαου. Τα νέα έχουν χαροποιήσει τόσο πολύ τον Θεοκλύμενο που είναι έτοιμος να ικανοποιήσει οποιαδήποτε χάρη του ζητήσει η Ελένη. Εκείνη τον ικετεύει να της δώσει ένα καράβι για να βγει στη θάλασσα και, έτσι, να μπορέσει να αποδώσει στον νεκρό άντρα της όσες τιμές πρέπει πραγματοποιώντας συμβολική ταφή και σκορπώντας στο πέλαγο τις προσφορές.

Ο **Μενέλαος**, με τη σειρά του, αναλαμβάνει να εξηγήσει στον Θεοκλύμενο τα ελληνικά ταφικά έθιμα και του ζητά διάφορα αγαθά. Ακόμα, αναφέρει ότι το πλοίο χρειάζεται να βγει στα ανοιχτά, ώστε να μην αποτελέσουν οι θυσίες μίasma για την πόλη. Παράλληλα, υποστηρίζει την παρουσία της Ελένης στο πλοίο ως τη μόνη υπεύθυνη να αποδώσει τιμές στον άντρα της.

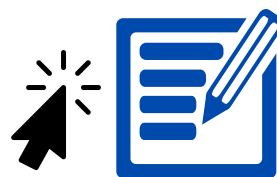
Τελικά, ο Θεοκλύμενος πείθεται και υπόσχεται να εκπληρώσει όλα τα αιτήματα της Ελένης και του ναυαγού. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να επισπεύσει τον γάμο του με την Ελένη και να την παρηγορήσει. Ο Μενέλαος παρεμβαίνει και ζητά από την Ελένη να τιμά τον άντρα της και εκείνος θα αποκαταστήσει τη φήμη της, όταν επιστρέψει στην Ελλάδα. Η Ελένη, με τη σειρά της, τον προτρέπει να αλλάξει ρούχα και να ετοιμαστεί για την ταφή.

Γ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 1286-1424)

Ενότητες:

- **στ. 1286-1304:** Οι φόβοι του Θεοκλύμενου για την Ελένη και οι διαταγές προς τους άνδρες του.
- **στ. 1305-1369:** Η Ελένη πενθεί για τον χαμό του Μενέλαου και ζητά καράβι για να αποδώσει τις νεκρικές τιμές.
- **στ. 1370-1397:** Ο Μενέλαος εξηγεί τα ταφικά έθιμα.
- **στ. 1398-1424:** Η ολοκλήρωση του πρώτου μέρους του σχεδίου.

**ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ**

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Θεοκλύμενος:

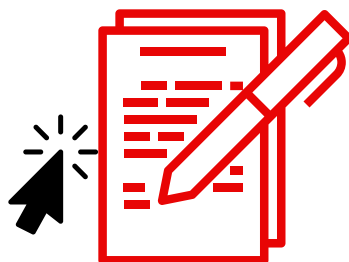
Εκ πρώτης όψεως φαντάζει επιβλητικός, βίαιος και πολύ οργισμένος, αλλά ευσεβής με τους προγόνους και τους θεούς. Η συμπεριφορά του καταδεικνύει ότι πρόκειται για άνθρωπο παρορμητικό και εγωιστή. Βγάζει γρήγορα συμπεράσματα και πείθεται εύκολα ακούγοντας τα λόγια που είναι της αρεσκείας του. Επιθυμεί τόσο πολύ να κάνει την Ελένη γυναίκα του, που οργίζεται και επιστρατεύει όλες τις δυνάμεις του παλατιού για να βρει εκείνους που μπορεί να την απομάκρυναν. Δεν αντιλαμβάνεται τον δόλο που έχει σκεφτεί η Ελένη και, τελικά, ξεγελιέται. Ο υπερβάλλον ζήλος που επιδεικνύει για να επισπεύσει τον γάμο, τον καθιστά κωμικό χαρακτήρα στη σκηνή, αφού αποδεικνύεται εντελώς αφελής. Επηρεάζεται εύκολα από τα λεγόμενα της Ελένης και του Μενέλαου ενδίδοντας στα αιτήματά τους. Η χαρά του είναι τέτοια που δεν υποπτεύεται την Ελένη, ξεγελιέται και γίνεται θύμα των περιστάσεων.

Μενέλαος:

Δεν δυσκολεύεται να πείσει ως ναυαγός – ναύτης του Μενέλαου. Τα αιτήματά του είναι στοχευμένα και εξυπηρετούν το σχέδιο της διαφυγής. Εμφανίζεται ψύχραιμος, απαντά σε όλες τις απορίες του Θεοκλύμενου και δημιουργεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Με επιμονή, επιμονή και ευστροφία καταφέρνει να πείσει τον Θεοκλύμενο και να προωθήσει την εφαρμογή του σχεδίου.

Η σημασία της σκηνής

Το σχέδιο που έχουν αποφασίσει η Ελένη με τον Μενέλαο τίθεται σε εφαρμογή. Η δράση προωθείται και η λύση του δράματος φαίνεται να πλησιάζει. Οι θεατές, παρακολουθώντας τους δύο ήρωες να πείθουν με ευκολία τον Θεοκλύμενο να ακολουθήσει όσα έχουν στο μυαλό τους, νιώθουν ότι υπερέχουν έναντι των βαρβάρων. Ο ποιητής, μάλιστα, εξαίρει την πνευματική ανωτερότητα των Ελλήνων δια στόματος Θεοκλύμενου. Σε μια περίοδο που το ηθικό των Αθηναίων είναι πληγωμένο εξαιτίας των γεγονότων της σικελικής εκστρατείας, το επεισόδιο λειτουργεί ανακουφιστικά.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κωμικοτραγικά στοιχεία:

- στ. 1291-1312: Ο Θεοκλύμενος πανικοβάλλεται και εξοργίζεται στη σκέψη ότι κάποιος Έλληνας έχει πάρει την Ελένη και διατάζει να κινητοποιηθούν όλες τις δυνάμεις του παλατιού, ενώ η Ελένη βγαίνει από το παλάτι.
- στ. 1305-1316: Ο Θεοκλύμενος εκφράζει την ειλικρινή ανησυχία του, ενώ η Ελένη προβάλλει ένα πλαστό πένθος.
- στ. 1313: Η Ελένη συμπεριφέρεται με γλυκύτητα στον Θεοκλύμενο δηλώνοντας την πιστή υπακοή της.
- στ. 1324: Ο Θεοκλύμενος εκπλήσσεται και νιώθει απειλή από την παρουσία του ξένου, τον οποίο δεν είχε αντιληφθεί όση ώρα βρίσκεται εκεί.
- στ. 1315 – 1397: Η σχεδόν παιδική αφέλεια του Θεοκλύμενου.
- στ. 1330: Ο Θεοκλύμενος είναι βάρβαρος για τους Έλληνες.
- στ. 1362: Ο Θεοκλύμενος είναι θύμα της σοφίας που θαυμάζει .
- στ. 1399: Η αγάπη και η εμπιστοσύνη που δείχνει ο Θεοκλύμενος στην Ελένη θεωρώντας την ευλαβική, ενώ εκείνη τον κοροϊδεύει στην πραγματικότητα.
- στ. 1408-1410: Ο Θεοκλύμενος στενοχωριέται για την Ελένη, τη σπλαχνίζεται και την παρηγορεί, ενώ εκείνη τον εξαπατά.

Η αντίθεση ανάμεσα στο «είναι» και στο «φαίνεσθαι»:

Ολόκληρη η σκηνή του επεισοδίου αποτελεί τραγική ειρωνεία, καθώς σχεδόν τίποτα δεν είναι όπως φαίνεται:

- ο Θεοκλύμενος εμφανίζεται ευσεβής προς τους θεούς και τον πατέρα του, ενώ δεν σέβεται την απόφασή τους για την τύχη της Ελένη και συμπεριφέρεται εγωιστικά.
- η Ελένη φαίνεται να έχει παραδοθεί στο πένθος και να υποφέρει εξαιτίας του πνιγμού του Μενέλαου. Ωστόσο, η συμπεριφορά της αποτελεί απάτη, καθώς με δόλο ξεγελά τον Θεοκλύμενο για να επιτύχει τους σκοπούς της.
- ο Μενέλαος είναι ρακένδυτος και υποδύεται τον ναυαγό, ενώ στην πραγματικότητα είναι ο βασιλιάς της Σπάρτης.
- οι δύο σύζυγοι εμφανίζονται πιστοί και υπάκουοι στον Θεοκλύμενο, αλλά, στην ουσία, τον ξεγελούν για να καταφέρουν να αποδράσουν.
- τα αιτήματα του Μενέλαου εξυπηρετούν το σχέδιο διαφυγής τους και όχι την απόδοση τιμών στον νεκρό.

πρωτοπρόσωπη αφήγηση, διάλογος, στιχομυθία.

λέξεις: στ. 1286 (προσωποποίηση), στ. 1291 (υπερβατό), στ. 1291-1292 (εικόνα), στ. 1293 (υπερβατό), στ. 1294 (υπερβατό), στ. 1295-1296 (τραγική ειρωνεία), στ. 1301-1302 (εικόνα), στ. 1308 -1309 (μεταφορά), στ. 1313 -1314 (υπερβολή), στ. 1315 (υπερβατό), στ. 1321 (τραγική ειρωνεία), στ. 1322 (έλλειψη), στ. 1323 (μεταφορά), στ. 1324 (έλλειψη), στ. 1327 (έλλειψη), στ. 1329 (μεταφορά), στ. 1334 (υπερβατό), στ. 1335 (υπερβατό), στ. 1336 (υπερβατό), στ. 1338 (υπερβατό), στ. 1343 (μεταφορά), στ. 1344 (υπερβατό), στ. 1351(έλλειψη) , στ. 1362 (τραγική ειρωνεία), στ. 1370 (τραγική ειρωνεία), στ. 1371 (έλλειψη), στ. 1375 (έλλειψη), στ. 1376 (υπερβατό), στ. 1378 (υπερβατό), στ. 1392 (τραγική ειρωνεία), στ. 1401-1402 (τραγική ειρωνεία), στ. 1402-1403 (τραγική ειρωνεία), στ.1404-1406 (τραγική ειρωνεία), στ. 1409-1410 (τραγική ειρωνεία), στ. 1416-1417 (υπερβατό).

δίσημοι λόγοι (λόγοι με δύο σημασίες):

στ. 1321: η Ελένη εννοεί τον Μενέλαο και διατυπώνει ευχή, ενώ ο Θεοκλύμενος θεωρεί ότι μιλά για τον ναυαγό και διατυπώνει κατάρρα.

στ. 1325: η Ελένη αναφέρεται στον Μενέλαο που ζει, ενώ ο Θεοκλύμενος πιστεύει ότι αναφέρεται στον νεκρό Μενέλαο.

στ. 1362: ο Θεοκλύμενος αναφέρεται στα ταφικά έθιμα, ενώ οι θεατές αντιλαμβάνονται ότι πρόκειται για τις πονηριές (σοφίες).

στ. 1369: ο Μενέλαος γνωρίζει για το σχέδιο διαφυγής, ενώ ο Θεοκλύμενος πιστεύει γνωρίζει καλύτερα τις νεκρικές τιμές.

στ. 1392: ο Θεοκλύμενος πιστεύει ότι με αυτόν τον τρόπο θα φτάσει πιο γρήγορα η στιγμή που θα παντρευτεί την Ελένη, όμως η Ελένη με το καράβι θα βρεθεί πιο γρήγορα στη Σπάρτη.

στ. 1393: ο Μενέλαος εννοεί όπως αξίζει σε έναν βασιλιά, ενώ ο Θεοκλύμενος καταλαβαίνει όπως ταιριάζει σε έναν νεκρό.

στ. 1401-1402: ο Μενέλαος εννοεί τα δώρα, αλλά ο θεατής καταλαβαίνει την Ελένη.

στ. 1413-1417: ο Μενέλαος αναφέρεται στον εαυτό του, ενώ ο Θεοκλύμενος θεωρεί ότι μιλάει για εκείνον.

στ. 1419: η Ελένη εννοεί στην Σπάρτη, αλλά ο Θεοκλύμενος καταλαβαίνει στο πλοίο.

στ. 1421-1422: σωτηρία Μενέλαου όχι απλή ανταμοιβή για υπηρεσίες.

διάνοια: στ. 1333 (η μοίρα δεν συμπεριφέρεται με περισσότερη επιείκεια στους πλούσιους ή τους σημαντικούς, αλλά σε όσους είναι ταπεινοί), στ. 1343 (η ψυχή όσων έμεναν άταφοι θεωρούταν ότι δεν μπορούσε να ησυχάσει).

ταφικά έθιμα:

στ. 1373: οι νεκρικές τιμές αποδίδονταν ανάλογα με τη θέση που κατείχε κάθε άνθρωπος όσο βρισκόταν εν ζωή.

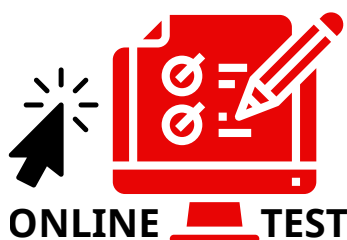
στ. 1375: ράντιζαν τον τάφο με αίμα/ σήμερα χρησιμοποιούμε κρασί.

στ. 1381: κενοτάφιο, κενός τάφος για όσους πέθαιναν μακριά από την πατρίδα τους ή δεν είχε βρεθεί η σωρός τους π.χ. το μνημείο των Θερμοπύλων ή του Αγνώστου Στρατιώτη.

στ. 1385: σήμερα δίνουμε κόλλυβα.

στ. 1395: οι νεκρικές τιμές αποδίδονται από τη μητέρα, τη σύζυγο ή τα παιδιά του νεκρού.

όψις: στ. 1286, στ. 1291-1292, στ. 1307-1309, στ. 1312, στ. 1323, στ. 1324, στ. 1357, στ. 1420-1421.

Β' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1425-1499)

Περίληψη:

Η θεά Δήμητρα περιπλανιόταν σε όλη τη γη αναζητώντας την κόρη της, Περσεφόνη, της οποίας η μοίρα ήταν ήδη καθορισμένη από τον Δία.

Καθώς η θεά δεν μπορούσε να βρει την κόρη της, κυριεύθηκε από θλίψη και δεν επέτρεπε στη γη να ανθίζει. Οι καρποί λιγότεψαν και μαζί τους μειώθηκαν οι προσφορές προς τους θεούς, αφού οι άνθρωποι πεινούσαν.

Η τροπή της κατάστασης ανάγκασε τον Δία να αναζητήσει λύση και έστειλε τις Χάριτες, τις Μούσες και τη θεά Αφροδίτη να παρηγορήσουν τη Δήμητρα. Η μουσική και ο χορός των θεοτήτων έκαναν τη θεά να γελάσει και την παρέσυραν στο τραγούδι.

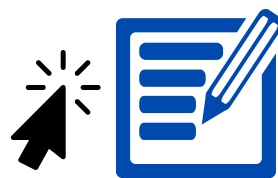
Η Ελένη καταδεικνύεται από τον **Χορό** ως υπαίτια της στάσης της θεάς, γιατί δε σεβάστηκε τις θυσίες της και έκανε μυστήρια στο σπίτι της. Οι τελετές προς τιμήν του Διονύσου παρουσιάζονται ως παντοδύναμες και η ομορφιά της Ελένης θεωρείται ότι υπερβαίνει το μέτρο. Οι γυναίκες του Χορού εύχονται η ιστορία της ηρωίδας να έχει αίσιο τέλος.

Β' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1425-1499)

Ενότητες:

- **στ. 1425-1444:** Η αρπαγή της Περσεφόνης και η αναζήτησής από τη μητέρα της.
- **στ. 1445-1465:** Η θλίψη της Δήμητρας αιτία συμφορών για τους ανθρώπους.
- **στ. 1466-1482:** Η συμβιβαστική λύση του Δία.
- **στ. 1483-1499:** Το σφάλμα της Ελένης και οι λατρευτικές τελετές.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Η Δομή του Στάσιμου:

Τα **Στάσιμα** ανήκουν στα **κατά ποσόν λυρικά - χορικά μέρη** του έργου και αποτελούν τα **άσματα που έψαλλε ο Χορός αφού έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα** (στάσιν) και συνοδεύονται από μικρές κινήσεις.

Το Στάσιμο αποτελείται από:

- Α' Στροφή: στ. 1425-1444.
- Α' Αντιστροφή: στ. 1445-1465.
- Β' Στροφή: στ. 1466-1482.
- Β' Αντιστροφή: στ. 1483-1499.

Στάσιμα

Κατά ποσόν λυρικά μέρη της τραγωδίας. Τα τραγούδια του Χορού, όταν έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα (στάσιμον < στάσις < ἵσταμαι). Συνήθως τα στάσιμα αποτελούνταν από στροφές, αντιστροφές και επωδούς. Υποστηρίζεται ότι τη στροφή (<στρέφ-ω/ομαι) την τραγουδούσε το ένα ημιχόριο (δηλαδή ο μισός χορός) κινούμενο προς μια κατεύθυνση, ενώ την αντιστροφή το άλλο ημιχόριο κινούμενο προς την αντίθετη. Με την επωδό τέλειωνε το στάσιμο. Σε ορισμένα στάσιμα υπάρχει κι ένα εισαγωγικό άσμα, η προωδός. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Μέλος/ Μελοποιία

Ένα από τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Η **μουσική** των λυρικών, των αδόμενων μερών της τραγωδίας. Δε μας έχει σωθεί η μουσική από τις τραγωδίες· σύμφωνα όμως με τον Αριστοτέλη, έπρεπε οι τραγικοί ποιητές να τη χρησιμοποιούν, ώστε να είναι πιο έντονα τα συναισθήματα που θα ένιωθαν οι θεατές. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Χορός:

Συναισθηματικός και συμπονετικός. Χαρακτηρίζεται από ευσέβεια για τους θεούς και τις θρησκευτικές τελετές. Από τα λόγια του αναδεικνύεται η φιλική σχέση που έχει με την Ελένη, όμως δεν γίνεται ξεκάθαρη η θέση που κρατά απέναντι στον δόλο. Η ευχή που διατυπώνει στο τέλος δείχνει την ευαισθησία που έχει απέναντι στα ανθρώπινα πάθη, ενώ μοιάζει σαν να εκφράζει την ευχή των θεατών για την πρωταγωνίστρια.

Η σημασία της σκηνής

Ο ποιητής παρεμβάλλει τον μύθο της Περσεφόνης ταυτίζοντάς τη με την Ελένη και επιβραδύνοντας την εξέλιξη του έργου. Με αυτόν τον τρόπο, ο υποκριτής (Μενέλαος) έχει τον χρόνο να αλλάξει για την επόμενη σκηνή. Δηλαδή, την εφαρμογή του δεύτερου μέρους του σχεδίου διαφυγής.

Η τραγωδία παρουσιάστηκε στο κοινό αμέσως μετά το τέλος της Σικελικής εκστρατείας. Ο Ευριπίδης, μέσα από τους συγκεκριμένους στίχους, υπενθυμίζει στους Αθηναίους ότι η θλίψη δεν είναι μια μόνιμη κατάσταση. Με αυτόν τον τρόπο, ο ποιητής βοηθά τους θεατές να αποφορτιστούν συναισθηματικά και αναπτρώνει τις ελπίδες τους για ένα καλύτερο μέλλον.

Το στάσιμο και η θεματολογία του έργου

Αν και πολλοί μελετητές θεωρούν ότι το συγκεκριμένο στάσιμο είναι εμβόλιμο, τελικά, επικρατεί η άποψη πως δεν είναι. Δηλαδή, έχει άμεση σχέση με τη θεματική του έργου και με όσα έχουν προηγηθεί. Πιο συγκεκριμένα, στο Β' Στάσιμο:

- αναδεικνύονται οι ομοιότητες της Ελένης με την Περσεφόνη (ομορφιά = τιμωρία, αρπαγή, αναζήτηση από αγαπημένα πρόσωπα, σωτηρία).
- ο ποιητής διατυπώνει υπαινιγμούς για γεγονότα της εποχής.
- ο Ευριπίδης υπενθυμίζει στους Αθηναίους ότι η θλίψη και η χαρά εναλλάσσονται, όπως ακριβώς και στην περίπτωση της θεάς Δήμητρας. Επομένως, μπορεί τώρα η εξέλιξη της σικελικής εκστρατείας να του έχει συντρίψει, όμως το μέλλον θα απαλύνει τον πόνο τους.

Ο μύθος της Περσεφόνης

Η Περσεφώνη ήταν κόρη της θεάς Δήμητρας και του Δία. Κάποτε, ενώ έπαιζε στο δάσος, την παρατήρησε ο Πλούτωνας και την ερωτεύτηκε αμέσως. Τότε την άρπαξε και την πήρε μαζί του στον Κάτω Κόσμο για να την κάνει γυναίκα του.

Η Δήμητρα, απελπισμένη από την απώλεια της κόρης της, έκανε ό,τι ήταν δυνατόν για να την εντοπίσει. Όμως, όσο κι αν προσπάθησε, δεν τα κατάφερε. Καταρρακωμένη, όπως ήταν, δεν επέτρεπε στη γη να καρποφορήσει με αποτέλεσμα το ανθρώπινο γένος να κινδυνεύει.

Ο Δίας, βλέποντας τη Δήμητρα σε άσχημη κατάσταση και αναλογιζόμενος τις συνέπειες για τους ανθρώπους, έστειλε τον Ερμή στον Κάτω Κόσμο να πείσει τον Πλούτωνα να επιστρέψει την Περσεφώνη στη μητέρα της. Ωστόσο, εκείνος δεν δέχτηκε και ο Δίας πρότεινε μια συμβιβαστική λύση: η Περσεφώνη θα βρίσκεται έξι μήνες με τη μητέρα της και έξι μήνες με τον Πλούτωνα.

Από τότε, η γη ήταν μισό χρόνο ανθισμένη και χάριζε καρπούς στους ανθρώπου, ενώ τον υπόλοιπο μισό, οι καρποί έφθιναν. Με αυτόν τον τρόπο, η Δήμητρα εξέφραζε τη θλίψη και τον πόνο της που βρισκόταν μακριά από την κόρη της.

Κοινά στοιχεία Περσεφόνης & Ελένης

- Η ομορφιά των δύο γυναικών στάθηκε η αιτία για τη δυστυχία και τις συμφορές τους. Αν και για τους περισσότερους η ομορφιά θεωρείται δώρο, για την Περσεφώνη και την Ελένη λειτούργησε ως τιμωρία.
- Απομακρύνθηκαν από το σπίτι τους χωρίς τη θέλησή τους.
- Η αρπαγή τους επέφερε συμφορές και σε άλλους ανθρώπους.
- Η σωτηρία τους επήλθε ύστερα από μακρόχρονη αναζήτηση από τα αγαπημένα τους πρόσωπα.
- Η θεά Αφροδίτη συμμετέχει ενεργά ως αιτία για τα πάθη τους.
- Τα ονόματα των δύο γυναικών είναι απαγορευμένα.
- Η παρουσία των δύο γυναικών δίπλα στους αγαπημένους τους σηματοδοτούσε την άνθιση και την καρποφορία.

Ο θρησκευτικός χαρακτήρας του αρχαίου δράματος

Η τραγωδία προέρχεται από τη λατρεία του Διονύσου. Ο θρησκευτικός χαρακτήρας του δράματος παρέμεινε αναλλοίωτος κυρίως στα χορικά μέρη (τα στάσιμα). Στο Β' Στάσιμο οι αναφορά στις λατρευτικές τελετές και ειδικότερα στις βακχικές τελετές αναδεικνύουν τη στενή αυτή σχέση. Είναι, επίσης, γνωστό ότι στην ορχήστρα του θεάτρου υπήρχε βωμός αφιερωμένος στον Διόνυσο.

Η παράδοση των αρχαίων κειμένων

Η Β' αντιστροφή είναι εξαιρετικά δυσνόητη. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι τα δράματα στην αρχή δεν γράφονταν για να διαβάζονται, αλλά μόνο για να διδάσκονται στα δημόσια θέατρα. Οι γραφείς, επομένως, οι οποίοι αντέγραφαν τα κείμενα, δεν ενδιαφέρονταν τόσο για την ορθή παράδοση του κειμένου, όσο για την ευκολία και την εξυπηρέτηση των ηθοποιών. Επίσης, οι βιβλιοπώλες ήθελαν να ικανοποιήσουν τους πελάτες τους, οι οποίοι, επειδή δεν μπορούσαν να έρθουν στην Αθήνα για να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις, ήθελαν τουλάχιστον να διαβάσουν τα έργα των μεγάλων δραματοποιών. Έτσι οι βιβλιοπώλες πλήρωναν όσο το δυνατόν περισσότερους αντιγραφείς για να ανταποκριθούν στη ζήτηση αυτή. Επίσης, νοθεύσεις και αλλοιώσεις στο κείμενο έκαναν και οι ίδιοι οι ηθοποιοί που τροποποιούσαν το κείμενο για δική τους ευκολία. Εύκολα καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι, αφού τα πρώτα αντίγραφα περιείχαν λάθη, τα λάθη αυτά κληροδοτούνταν και στις μελλοντικές εκδόσεις του κειμένου. Η παράδοση του κειμένου επομένως είναι πολύ προβληματική (βλ. φθαρμένο πάπυρο σελ. 105) και το στοιχείο αυτό θα μπορούσαμε να το αναδείξουμε ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές μας ότι η διάσωση των αρχαίων έργων αποτέλεσε έργο δύσκολο και απαιτητικό. (Αρχαία Ελληνική Γραμματεία Από Μετάφραση, Οδηγός Εκπαιδευτικού)

Στοιχεία τεχνικής:

- **λυρισμός, ποιητική χρήση γλώσσας.**
- **ανισοσύλλαβοι στίχοι, μουσικότητα.**
- **απουσία υποκριτών.**
- **λέξεις:** στ. 1426 (μεταφορά), στ. 1433 (μεταφορά), στ. 1438-1441 (παρομοίωση), στ. 1449-1450 (υπερβατό), στ. 1451-1452 (μεταφορά), στ. 1466-1467 (υπερβατό), στ. 1468-1469 (υπερβατό), στ. 1481-1482 (υπερβατό), στ. 1488-1490 (προσωποποίηση), στ. 1488-1490 (υπερβατό).

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 1500-1592)

Περίληψη:

Η **Ελένη** ανακοινώνει στις γυναίκες του Χορού πως η Θεονόη τήρησε την υπόσχεσή της και απέκρυψε την παρουσία του Μενέλαου στην Αίγυπτο. Μάλιστα, ζητά και από εκείνες να αποσιωπήσουν το γεγονός υποσχόμενη ότι θα επιστρέψει να τις σώσει. Ο **Μενέλαος** εμφανίζεται με επιμελημένη εμφάνιση και πανοπλία, ενώ ο **Θεοκλύμενος** απευθύνεται στην Ελένη εκφράζοντας τις αμφιβολίες του για την τελετή.

Ο Θεοκλύμενος συνοδεύεται από δύο δούλους, οι οποίοι μεταφέρουν τις προσφορές που ζήτησε ο Μενέλαος για την ενάλια ταφή. Ο Αιγύπτιος βασιλιάς αναφέρει στην Ελένη την επιθυμία του να συμμετέχει στην τελετή, καθώς φοβάται για τη ζωή της. Δηλαδή, μήπως από τον πόνο της αποφασίσει να αυτοκτονήσει. Εκείνη τον καθησυχάζει λέγοντάς του ότι, μόλις ολοκληρώσει την απόδοση τιμών στον πρώτο άντρα της, θα μπορέσει να τον παντρευτεί. Ακόμα, του ζητά να εξασφαλίσει ότι το πλήρωμα του πλοίου θα υπακούει πλήρως στις οδηγίες του Μενέλαου.

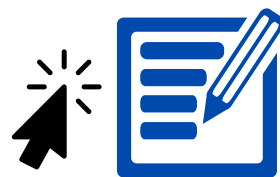
Αμέσως, ο Θεοκλύμενος ζητά από τους δούλους του να προετοιμάσουν τον γάμο του με την Ελένη και προσκαλεί τον Μενέλαο στο γαμήλιο τραπέζι. Μάλιστα, του προτείνει να παραμείνει στην Αίγυπτο ή να επιστρέψει ασφαλής στην πατρίδα του. Αφού τα ετοιμάσει όλα, ο Θεοκλύμενος αποχωρεί.

Ο Μενέλαος, τότε, προσεύχεται στον Δία ζητώντας του να τους χαρίσει την ελευθερία τους και να τους εξασφαλίσει την ευτυχία τους από εδώ και έπειτα. Προβάλλει με έντονο συναισθηματισμό τις συμφορές που έχουν ζήσει στο παρελθόν και αιτείται ένα μέλλον με περισσότερες στιγμές χαράς.

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ - Ελένη Γ' Γυμνασίου - ΘΕΩΡΙΑ

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 1500-1592)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 1500-1523:** Οι ειδήσεις από το παλάτι.
- **στ. 1524-1565:** Οι αμφιβολίες του Θεοκλύμενου και τα επιχειρήματα της Ελένης.
- **στ. 1566-1580:** Οι εντολές του Θεοκλύμενου προς του άντρες του.
- **στ. 1581-1592:** Η προσευχή του Μενέλαου.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Θεοκλύμενος:

Εμφανίζεται γεμάτος αμφιβολίες για τη νεκρική πομπή και δύσπιστος σχετικά με τον θάνατο του Μενέλαου. Το πάθος του για την Ελένη θολώνει τη σκέψη του και πείθεται με τα επιχειρήματα που αυτή προβάλλει και τη στάση που κρατά απέναντί του. Οι δίσημοι λόγοι της τον μπερδεύουν, αφού τους ερμηνεύει με ευνοϊκό για εκείνον τρόπο. Σαγηνεύεται από τις κολακείες που εκείνη εκτοξεύει και τις παρέχει γενναιόδωρα ό,τι του έχει ζητήσει.

Ελένη:

Ψύχραιμη και μεθοδική, εξασφαλίζει τη σιωπή του Χορού μαζί με της Θεονόης. Δυναμική και αποφασιστική θέτει σε εφαρμογή τα τελευταία στάδια του σχεδίου. Με λογική και πονηριά αποκρούει όλες τις ερωτήσεις του Θεοκλύμενου κάμπτοντας τις όποιες αμφιβολίες είχε. Διακρίνεται για την εξυπνάδα της και την ικανότητά της στην πειθώ. Επιδεικνύει σταθερότητα στη στάση της και προσπαθεί με κάθε τρόπο να διαφυλάξει την τιμή της καθυστερώντας τον γάμο της με τον Θεοκλύμενο.

Μενέλαος:

Η όψη του φοβισμένου και ταλαιπωρημένου ναυαγού δίνει τη θέση της στην εικόνα ενός κραταιού στρατιώτη. Μοιάζει με ιππότη που έρχεται να σώσει την αγαπημένη του. Εμφανίζεται εμψυχωμένος, τολμηρός και αποφασιστικός. Με την προσευχή στους θεούς δείχνει την ευσέβεια και την πίστη του, αλλά αναδεικνύει και την αγωνία του για την επιτυχή ολοκλήρωση του σχεδίου.

Η σημασία της σκηνής

Το επεισόδιο αποτελεί επιβράδυνση για την εξέλιξη του μύθου, αφού επαναλαμβάνονται τα μοτίβα του προηγούμενου, με τον Θεοκλύμενο να διατυπώνει τις αμφιβολίες του και την Ελένη να ξετυλίγει την επιχειρηματολογία της για να τις κάμψει. Καθώς το σχέδιο διαφυγής φτάνει στην ολοκλήρωσή του, ο ποιητής κρατά το ενδιαφέρον και την αγωνία των θεατών ζωντανά με την ανάδειξη νέων εμποδίων λόγω της δυσπιστίας του Θεοκλύμενου. Ωστόσο, αν και το εγχείρημα φαντάζει δύσκολο, η σιωπή των γυναικών του Χορού και της Θεονόης σε συνδυασμό με την εξασφάλιση υπακοής των ανδρών του Θεοκλύμενου στον Μενέλαο προοικονομούν την επιτυχία του σχεδίου. Η διασφάλιση των παραπάνω καθησυχάζει τους θεατές και τους προετοιμάζει για το τέλος του δράματος.

Ο μονόλογος της Ελένης

Το επεισόδιο ξεκινά με την ανακοίνωση της Ελένης σχετικά με την υπόσχεση της Θεονόης. Η ηρωίδα μοιράζεται με τις γυναίκες του Χορού τα γεγονότα χωρίς να προσθέτει περιττές πληροφορίες υπηρετώντας την οικονομία του έργου. Η επιλογή του ποιητή δικαιολογείται από τα εξής:

- οι γυναίκες έχουν την ικανότητα και την ευαισθησία να μετέχουν στο δράμα της ηρωίδας.
- Η ανακοίνωση της σιωπής της Θεονόης δημιουργεί το αίσθημα ασφάλειας και σε εκείνες για το μυστικό που θα κρατήσουν.
- ο Χορός αποτελείται από Ελληνίδες, αιχμάλωτες και εξόριστες γυναίκες. Δηλαδή, αντιλαμβάνονται και μοιράζονται, πιθανώς, την ανάγκη της Ελένης να επιστρέψει στην πατρίδα της. Υπάρχει αλληλεγγύη.
- η ταύτισή τους με την Ελένη και η ελπίδα της σωτηρίας τους, εξασφαλίζουν τη σιωπή τους.

Η αντίθεση ανάμεσα στο «εἶναι» και στο «φαίνεσθαι»:

Σε όλο επεισόδιο είναι η έκδηλη η αντίθεση ανάμεσα στο «εἶναι» και στο «φαίνεσθαι». Το «φαίνεσθαι» είναι σκηνοθετημένο και άρτια οργανωμένο από την Ελένη. Οι δίσημοι λόγοι που χρησιμοποιούν οι ήρωες δημιουργούν μια επίπλαστη πραγματικότητα προς όφελός τους και του σχεδίου τους. Μέχρι τώρα, αυτή η αντίθεση ήταν έργο των θεών και όχι των πρωταγωνιστών του δράματος.

Η Ελένη έχει φροντίσει κάθε λεπτομέρεια, ώστε να πείσει τον Θεοκλύμενο για τον θάνατο του Μενέλαου. Αρχικά, ντύνεται στα μαύρα και ακολουθεί όλα τα έθιμα πένθους των Ελλήνων, εκμεταλλεύεται τη σκευή του Μενέλαου και τον συστήνει ως ναυαγό-σύντροφο του Μενέλαου, που μετέφερε την είδηση του πνιγμού του, δακρύζει, του μιλά με γλυκό τρόπο, τον κολακεύει και του υπόσχεται πίστη, ενώ, ουσιαστικά, απευθύνεται στον Μενέλαο.

Τρόποι πειθούς

- Επίκληση στη λογική: στ. 1538.
- Επίκληση στο συναίσθημα: στ. 1543-1544, στ. 1555, στ. 1561, στ. 1565.

Οι φάσεις του σχεδίου:

- Σχεδιασμός (τέλος του Β' Επεισοδίου).
- Εφαρμογή (Γ' Επεισόδιο).
- Ολοκλήρωση (Δ' Επεισόδιο).

Προϋποθέσεις για την ολοκλήρωση του σχεδίου:

- Η άγνοια του Θεοκλύμενου για τον ερχομό του Μενέλαου.
- Η αποδοχή του θανάτου του Μενέλαου από τον Θεοκλύμενο.
- Η τέλεση της συμβολικής ενάλιας ταφής.
- Η παροχή πλοίου και εφοδίων για το ταξίδι.
- Η απουσία του Θεοκλύμενου από το πλοίο.
- Η εξασφάλιση πλήρους υπακοής των ανδρών του Θεοκλύμενου στον Μενέλαο.

Οι σύμμαχοι των ηρώων:

- Η αποσιώπηση της αλήθειας από τη Θεονόη.
- Η σιωπή του Χορού.
- Η σκευή του Μενελάου

Κωμικά στοιχεία του δράματος

- Η αφέλεια του Θεοκλύμενου.
- Η ευπείθεια του Θεοκλύμενου και η ερμηνεία της συμπεριφοράς της Ελένης με ευνοϊκό τρόπο.
- Η παρωδία της νεκρικής πομπής.
- Οι ταυτόχρονες προετοιμασίες της ταφής και του γάμου.

Ρομαντικά στοιχεία του δράματος

- Η σιωπή της Θεονόης και του Χορού.
- Το δίκαιο επικρατεί του άδικου.
- Η νέα σκευή του Μενέλαου: σας ιππότης με πανοπλία είναι έτοιμος να σώσει την αγαπημένη του.
- Η υπέρβαση των νέων εμποδίων.
- Η προσπάθεια διαφύλαξης της τιμής και ο γάμος που καθυστερεί.
- Η προσευχή του Μενέλαου για ένα αίσιο τέλος.

μονόλογος, διάλογος, στιχομυθία.

λέξεις: στ. 1515 -1516 (υπερβατό), στ. 1520 (έλλειψη), στ. 1532-1533 (ειρωνεία), στ. 1534(μεταφορά), στ. 1535 (τραγική ειρωνεία), στ. 1540 (υπερβατό), στ. 1540-1541 (τραγική ειρωνεία), στ. 1545 - 1546 (προσωποποίηση), στ. 1555 (τραγική ειρωνεία), στ. 1556 (μεταφορά), στ. 1557(τραγική ειρωνεία), στ. 1558 (μεταφορά), στ. 1558 (έλλειψη), στ. 1559 (τραγική ειρωνεία), στ. 1561 (τραγική ειρωνεία), στ. 1567 (έλλειψη), στ. 1575 (τραγική ειρωνεία), στ. 1577 (μεταφορά), στ. 1578 (υπερβατό), στ. 1581-1582 (υπερβατό), στ. 1587 (έλλειψη), στ. 1588-1589 (μεταφορά), στ. 1591 (προσωποποίηση), στ. 1591-1592 (υπερβατό).

δίσημοι λόγοι (λόγοι με δύο σημασίες):

- στ. 1535-1536: Η Ελένη εννοεί να παραμείνει πιστή στον Μενέλαο καθυστερώντας τον γάμο, ενώ ο Θεοκλύμενος θεωρεί ότι αναφέρεται στις νεκρικές τιμές.
- στ. 1540-1541: Η Ελένη εύχεται να δώσουν οι συμφορές και δυστυχίες στον Θεοκλύμενο, ενώ εκείνος θεωρεί ότι μιλά για τιμές που ταιριάζουν σε βασιλιά.
- στ. 1544-1546: Η Ελένη αναφέρεται στον ζωντανό Μενέλαο και το σχέδιο διαφυγής, αλλά ο Θεοκλύμενος καταλαβαίνει τον νεκρό και τις τιμές του.
- στ. 1555: Η Ελένη μιλά για το σχέδιο διαφυγής, ενώ ο Θεοκλύμενος πιστεύει ότι αναφέρεται στην ταφή.
- στ. 1557: Η Ελένη μιλά για το σχέδιο διαφυγής, ενώ ο Θεοκλύμενος πιστεύει ότι αναφέρεται στη βοήθεια που προσφέρει για την ταφή.

Γ' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1593-1652)

Περίληψη:

Ο **Χορός** φαντάζεται την εικόνα του πλοίου που επιβαίνει η Ελένη. Μιλά για ένα γρήγορο καράβι που τα κουπιά του σχίζουν τα κύματα και γύρω του, όταν υπάρχει νηνεμία, χορεύουν δελφίνια. Οι γυναίκες του Χορού επικαλούνται τη Γαλήνεια, ώστε να εμψυχώσει τους ναύτες και να φτάσει ασφαλές το πλοίο πίσω στην Ελλάδα.

Με την επιστροφή της στη Σπάρτη, η Ελένη θα συναντηθεί με τις νύφες της και θα συμμετάσχει στα Υακίνθεια γιορτάζοντας την επανένωση με τους οικείους της. Μετά από τόσα χρόνια απουσίας, επιτέλους, θα ξανασμίξει με την πολυαγαπημένη της κόρη, Ερμιόνη.

Οι γυναίκες του Χορού εύχονται να ήταν πουλιά και να πετούσαν ελεύθερες μακριά από τον τόπο όπου βρίσκονται αιχμάλωτες. Ακόμα, κάνουν έκκληση τους γερανούς να μεταφέρουν στον Ευρώτα την είδηση ότι ο Μενέλαος επιστρέφει έπειτα από την κατάκτηση της Τροίας.

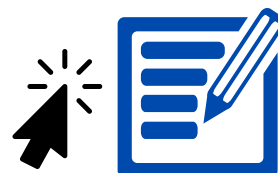
Τέλος, ο Χορός παρακαλεί τους Διόσκουρους να βοηθήσουν στην ασφαλή επιστροφή του πλοίου που βρίσκεται η Ελένη και στην αποκατάσταση του ονόματός της στην Ελλάδα. Για ακόμα μία φορά, τονίζεται ότι η Ελένη δεν βρέθηκε ποτέ στην Τροία.

Γ' ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 1593-1652)

Ενότητες:

- **στ. 1593-1606:** Ο απόπλους προς τη λύτρωση.
- **στ. 1607-1620:** Η επιστροφή της Ελένης στη Σπάρτη.
- **στ. 1621-1636:** Οι ευχές των γυναικών του Χορού.
- **στ. 1637-1652:** Το αίτημα προς τους Διόσκουρους.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Η Δομή του Στάσιμου:

Τα **Στάσιμα** ανήκουν στα **κατά ποσόν λυρικά - χορικά μέρη** του έργου και αποτελούν τα **άσματα που έψαλλε ο Χορός αφού έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα** (στάσιν) και συνοδεύονται από μικρές κινήσεις.

Το Στάσιμο αποτελείται από:

- Α' Στροφή: στ. 1593-1606.
- Α' Αντιστροφή: στ. 1607-1620.
- Β' Στροφή: στ. 1621-1636.
- Β' Αντιστροφή: στ. 1637-1652.

Στάσιμα

Κατά ποσόν λυρικά μέρη της τραγωδίας. Τα τραγούδια του Χορού, όταν έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα (στάσιμον < στάσις < ἵσταμαι). Συνήθως τα στάσιμα αποτελούνταν από στροφές, αντιστροφές και επωδούς. Υποστηρίζεται ότι τη στροφή (<στρέφ-ω/ομαι) την τραγουδούσε το ένα ημιχόριο (δηλαδή ο μισός χορός) κινούμενο προς μια κατεύθυνση, ενώ την αντιστροφή το άλλο ημιχόριο κινούμενο προς την αντίθετη. Με την επωδό τέλειωνε το στάσιμο. Σε ορισμένα στάσιμα υπάρχει κι ένα εισαγωγικό άσμα, η προωδός. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Μέλος/ Μελοποιία

Ένα από τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Η **μουσική** των λυρικών, των αδόμενων μερών της τραγωδίας. Δε μας έχει σωθεί η μουσική από τις τραγωδίες· σύμφωνα όμως με τον Αριστοτέλη, έπρεπε οι τραγικοί ποιητές να τη χρησιμοποιούν, ώστε να είναι πιο έντονα τα συναισθήματα που θα ένιωθαν οι θεατές. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Χορός:

Συναισθηματικός και ανιδιοτελής. Χαρακτηρίζεται από ειλικρινή συναισθήματα και αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα πραγματικού φίλου. Εύχεται με όλη του την καρδιά να φτάσει ασφαλής η Ελένη στην πατρίδα της και να ζήσει εκεί ευτυχισμένη. Εκφράζει ανακούφιση για τη σωτηρία των ηρώων και την επιθυμία για τη δική του λύτρωση. Η επιστροφή στην Ελλάδα αποτελεί και για εκείνον ευσεβής πόθος.

Η σημασία της σκηνής

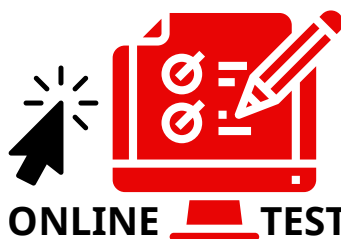
Το Γ΄ Στάσιμο εξυπηρετεί τη θεατρική οικονομία του δράματος. Η Ελένη και ο Μενέλαος δεν θα εμφανιστούν ξανά στη σκηνή ως φυσικές παρουσίες. Όπως είναι γνωστό, όλοι οι ρόλοι υποδύονταν από τρεις υποκριτές. Έτσι, η Ελένη και ο Μενέλαος αποχωρούν ώστε να έρθει ο Αγγελιαφόρος, ο Υπηρέτης του Θεοκλύμενου και οι Διόσκουροι. Η αποχώρηση γίνεται για πρακτικούς σκοπούς, καθώς καλύπτεται τόσο ο πραγματικός χρόνος (οι ηθοποιοί αλλάζουν σκευή) όσο και ο δραματικός χρόνος (θα συντελεστούν τα γεγονότα που θα μεταφέρει ο Αγγελιαφόρος στον Θεοκλύμενο). Παράλληλα, ακολουθείται η τυπική δομή της τραγωδίας. Το Γ΄ Στάσιμο είναι το τελευταίο από τα στάσιμα που τραγουδά ο Χορός, δεν αποτελεί όμως το τελευταίο τραγούδι στο έργο.

Το στάσιμο και η θεματολογία του έργου

Κάθε στροφή του Στάσιμου αποτελεί ξεχωριστό θέμα. Η Α΄ στροφή και αντιστροφή φαίνεται να έχουν νοηματική σύνδεση μεταξύ τους και να αναφέρονται στη Σπάρτη. Στη Β΄ στροφή, οι γυναίκες του Χορού εκφράζουν τους πόθους τους και στη Β΄ αντιστροφή, γίνεται η επίκληση στους Διόσκουρους για να βοηθήσουν το πλοίο να φτάσει στον προορισμό του. Με αυτόν τον τρόπο, προοικονομείται το αίσιο τέλος στα βάσανα των πρωταγωνιστών και η εμφάνιση των θεοποιημένων αδερφών της Ελένης που θα ακολουθήσει.

Στοιχεία τεχνικής:

- λυρισμός, ποιητική χρήση γλώσσας.
- ανισοσύλλαβοι στίχοι, μουσικότητα.
- απουσία υποκριτών.
- ρυθμική κίνηση.
- **λέξεις:** στ. 1595 (προσωποποίηση), στ. 1596 (μεταφορά), στ. 1596 (προσωποποίηση), στ. 1598 (προσωποποίηση), στ. 1599 (υπερβατό), στ. 1621-1622 (παρομοίωση), στ. 1624 -1625 (προσωποποίηση), στ. 1630 (μεταφορά), στ. 1630 (προσωποποίηση), στ. 1634 (προσωποποίηση), στ. 1638-1639 (μεταφορά).

1η Σκηνή (στ. 1653-1778)

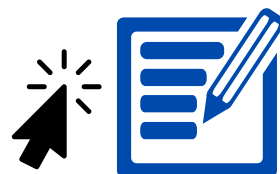
Περίληψη:

Ένας από τους Αιγύπτιους ναύτες του πλοίου επιστρέφει στο παλάτι για να ενημερώσει τον Θεοκλύμενο ότι ο Μενέλαος και η Ελένη δραπετεύσαν για την Ελλάδα. Ο βασιλιάς δυσπιστεί στα λεγόμενά του, όμως ο **Αγγελιαφόρος** τού εξηγεί ότι έφυγαν με το καράβι που εκείνος του έδωσε για να τελέσουν την ταφή. Έτσι, ο **Θεοκλύμενος** τού ζητά να αφηγηθεί όλα τα γεγονότα με λεπτομέρεια.

Η εξιστόρηση ξεκινά από την αποχώρηση της Ελένης και την άφιξή της στην παραλία παραδομένη στον θρήνο. Καθώς οι ναύτες του Θεοκλύμενου ετοίμαζαν το πλοίο, εμφανίστηκαν οι σύντροφοι του Μενέλαου με περιβολή ναυαγού προκαλώντας την καχυποψία τους. Τότε ο **Μενέλαος** τούς προσκάλεσε να συμμετέχουν στις τελετές και εκείνοι επιβιβάστηκαν στο πλοίο μεταφέροντας τις προσφορές. Τελευταία επιβιβάστηκε **η Ελένη**. Αφού το πλοίο βρέθηκε στα ανοιχτά, ο Μενέλαος θυσίασε τον ταύρο και προσευχήθηκε στον Ποσειδώνα για την επιστροφή τους στην Ελλάδα. Αμέσως οι ναύτες κατάλαβαν ότι πρόκειται για παγίδα και ο Μενέλαος διέταξε τους συντρόφους του να φανούν αντάξιοι των μαχών που έδωσαν στην Τροία. Η σφαγή που ακολούθησε ήταν τόσο φοβερή, που οι ναύτες αναγκάστηκαν να πηδήξουν στη θάλασσα. Αέρας πρίμος φύσηξε και φούσκωσε τα πανιά, με αποτέλεσμα το καράβι να φύγει προς την Ελλάδα. Ο Αγγελιαφόρος κρύφτηκε στην άγκυρα και μετά πήδηξε στο νερό, για να σωθεί. Ένας ψαράς τον βρήκε, τον μετέφερε στο λιμάνι και εκείνος έτρεξε να ανακοινώσει τα νέα στον αφέντη του. Ο **Χορός** ακούγοντας την αφήγηση εκφράζει την έκπληξή του που ξεγελάστηκε από τον Μενέλαο.

1η Σκηνή (στ. 1653-1778)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 1653-1667:** Η είδηση της απόδρασης.
- **στ. 1668-1778:** Η αφήγηση των γεγονότων και η σωτηρία του Αγγελιαφόρου.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Άγγελος/ Αγγελιαφόρος:

«Δευτερεύον πρόσωπο της τραγωδίας, συνήθως ανώνυμο, που αφηγείται στους ήρωες (και στους θεατές) γεγονότα που συνέβησαν εκτός σκηνής ή μέσα στο παλάτι· οι αγγελιαφόροι ονομάζονται στα αρχαία εξάγγελοι, όταν αναγγέλλουν γεγονότα που συνέβησαν μέσα στα ανάκτορα ή στο ναό, και ἄγγελοι, όταν τα γεγονότα που αναγγέλλουν συνέβησαν σε άλλο τόπο». (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Πρόκειται για έναν απλοϊκό άνθρωπο, πιστό υπηρέτη του Θεοκλύμενου. Η γρήγορη αντίδρασή του αποδεικνύει την εξυπνάδα και την ευστροφία του. Η κοινωνική του θέση τού δημιουργεί φόβο για το μέλλον του. Σκέφτεται με τρόμο την τιμωρία του Θεοκλύμενου. Έτσι, μιλά ακατάπαυστα και προσπαθεί να αποδώσει τα γεγονότα με κάθε λεπτομέρεια, ώστε να μειώσει την οργή του αφέντη του προς εκείνον. Παραδέχεται την ανωτερότητα των Ελλήνων και εκφράζει την άποψή του σχετικά με τη δυσπιστία που πρέπει να έχει κάποιος απέναντι στους άλλους.

Θεοκλύμενος:

Εμφανίζεται σαστισμένος και έκπληκτος από τα απρόσμενα νέα. Δυσπιστεί στα λεγόμενα του Αγγελιαφόρου και τον ειρωνεύεται. Έχοντας απόλυτη πίστη στη δύναμή του και στις μαντείες της αδερφής του, δεν μπορεί να αποδεχθεί ότι έπεσε θύμα της ευφυΐας της γυναίκας που ποθούσε τόσο. Σε αντίθεση με τον υπηρέτη του, δεν αντιδρά γρήγορα ούτε αντιλαμβάνεται αμέσως τι συνέβη.

Μενέλαος & Ελένη:

Δρουν ως αθέατα πρόσωπα. Οι πράξεις τους αφηγούνται από τον Αγγελιαφόρο. Υπερασπίζονται τη ζωή και τη σωτηρία τους με κάθε μέσο. Δεν διστάζουν, μάλιστα, να ασκήσουν βία απέναντι σε άοπλους άνδρες παρά τις αρχές που τους διέπουν. Εμφανίζονται αδίστακτοι και πολεμοχαρείς. Η Ελένη, μεγαλοπρεπής ως βασίλισσα, ενεργεί υποστηρικτικά εμψυχώνοντας τους άνδρες. Ο Μενέλαος μάχεται δυναμικά δίπλα στους άνδρες του και υπερασπίζεται τη ζωή του και της γυναίκας του. Με ευσέβεια κάνει θυσίες στον θεό Ποσειδώνα και ζητά την εύνοιά του. Οι δύο ήρωες συγκεντρώνουν όλες τις ανθρώπινες αρετές και αδυναμίες. Ο ποιητής δεν τους έχει πλάσει σαν ιδεατούς χαρακτήρες, αλλά ως πραγματικούς ανθρώπους με ελαττώματα, ευαισθησίες και συναισθήματα.

Χορός:

Εκδηλώνει την έκπληξη και την αγανάκτησή του, καθώς φοβάται για τη ζωή του. Δεν καταδικάζει την Ελένη, όμως προσπαθεί να αναδείξει την άγνοιά του. Θέλει να πείσει τον Θεοκλύμενο ότι δεν είχε καμία ανάμειξη με το σχέδιο, γιατί, σε διαφορετική περίπτωση, η ζωή του βρίσκεται σε κίνδυνο. Με περισσή υποκρισία εκφράζει τη θλίψη του στον βασιλιά για την κατάληξη αυτή, όμως στην πραγματικότητα λυπάται για την μοίρα που τον περιμένει σε περίπτωση που αποδειχθεί η εμπλοκή του στο σχέδιο. Αν και η Ελένη κατάφερε να αποδράσει, εκείνος θα παραμείνει αιχμάλωτος στην Αίγυπτο δίπλα στον προδομένο Θεοκλύμενο.

Η σημασία της σκηνής

Η εξέλιξη του έργου προωθείται με γοργό ρυθμό και το σχέδιο απόδρασης του ζευγαριού ολοκληρώνεται με επιτυχία. Οι θεατές ενημερώνονται για τις εξελίξεις με κάθε λεπτομέρεια, αλλά όχι περιττολογία. Η αγγελική ρήση περιλαμβάνει όλα τα γεγονότα που συνέβησαν στο πλοίο της επιστροφής.

Ταυτόχρονα, ο Ευριπίδης εκφράζει τον προβληματισμό του σχετικά με τη βία και αναδεικνύει ως αιτίες την αντίληψη υπεροχής των Ελλήνων έναντι των βαρβάρων ή την ανάγκη.

Η αγγελική ρήση

Οι αγγελικές ρήσεις παρεμβάλλονται συνήθως ανάμεσα στα διαλογικά μέρη και είναι εκτενείς αφηγήσεις γεγονότων που συμβαίνουν εκτός σκηνής. Οι αγγελιοφόροι είναι οι άνθρωποι που μεταφέρουν σε ήρωες και σε θεατές τις συγκεκριμένες πληροφορίες και αφορούν σε συμβάντα που δεν μπορούν να παρουσιαστούν επί σκηνής. Άλλωστε είναι γνωστό ότι στα έργα δεν πρόβαλλαν σκηνές φονικών μπροστά στους θεατές. Ωστόσο, η περιγραφή των γεγονότων είναι φροντισμένη και λεπτομερής. Οι ποιητές αποτύπωναν με γλαφυρότητα τα επεισόδια και τα απέδιδαν με όσο το δυνατό μεγαλύτερη πιστότητα. Συνεπώς, το ενδιαφέρον των θεατών παρέμενε ζωντανό, αφού ένιωθαν ότι παρακολουθούσαν τις περιγραφόμενες σκηνές σαν αυτόπτες μάρτυρες.

Στο συγκεκριμένο σημείο, η αγγελική ρήση εξυπηρετεί τα εξής:

- Οι θεατές ενημερώνονται σχετικά με την τύχη των ηρώων και των συντρόφων του Μενέλαου.
- Διατυπώνονται, αρχικά, οι συνέπειες της αναγγελίας της είδησης, έπειτα, οι συνέπειες της είδησης για τον Θεοκλύμενο και, τέλος, η ίδια την είδηση.
- Η μεταφορά των γεγονότων γίνεται με πειστικότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα, καθώς μεταφέρονται από έναν αυτόπτη μάρτυρα. Οι θεατές γίνονται κοινωνοί των συναισθημάτων του και των εκτιμήσεών του. Ωστόσο, ο λόγος του δεν διαθέτει αντικειμενικότητα.
- Προκαλείται το ενδιαφέρον των θεατών, αφού με κινήσεις, με αυξομειώσεις στην ένταση της αφήγησης και με την εναλλαγή στο ηχόχρωμα της φωνής, η σκηνή αποκτά χαρακτήρα έμμεσης συμμετοχής τους στα γεγονότα. Σαν να γίνονται οι ίδιοι αυτόπτες μάρτυρες.

τριτοπρόσωπη αφήγηση, πρωτοπρόσωπη αφήγηση, διάλογος.

λέξεις: στ. 1654 (υπερβατό), στ. 1658 (μεταφορά), στ. 1658 (υπερβολή), στ. 1662 (υπερβατό), στ. 1668 -1679 (ασύνδετο σχήμα), στ. 1676 -1679 (ανακόλουθο), στ. 1683 (υπερβατό), στ. 1684 (μεταφορά), στ. 1686 (υπερβατό), στ. 1688 (υπερβατό), στ. 1694 -1695 (μεταφορά), στ. 1699 (υπερβατό), στ. 1703-1704 (μεταφορά), στ. 1707-1708 (υπερβατό), στ. 1723-1724 (μεταφορά), στ. 1737-1738 (υπερβατό), στ. 1741-1742 (ανακόλουθο), στ. 1754 (μεταφορά), στ. 1754 -1755 (μεταφορά), στ. 1770 (υπερβατό).

διάνοια: στ. 1745 -1746 (ο Ευριπίδης στέκεται κριτικά απέναντι στη στερεοτυπική αντίληψη ότι οι Έλληνες είναι ανώτεροι των βαρβάρων), στ. 1729 -1736 (η σωτηρία των ανθρώπων είναι αποτέλεσμα της δράσης των ίδιων και της εύνοιας των θεών), 1775 -1776 (ο Ευριπίδης εξυψώνει τους δούλους επιτρέποντας στον υπηρέτη να δίνει συμβουλές στον αφέντη του. Η φράση μοιάζει με λαϊκή θυμοσοφία, επιμύθιο, ηθικό δίδαγμα: Η δυσπιστία είναι αρετή και γλυτώνει από πολλές συμφορές τους θνητούς).

όψις: το σκηνικό παραμένει ίδιο. Ο Αγγελιαφόρος εισέρχεται βιαστικά στη σκηνή από τη δεξιά πάροδο – καθώς έρχεται από το λιμάνι – φοβισμένος για την αντίδραση του Θεοκλύμενου στα γεγονότα.

2η Σκηνή (στ. 1779-1812)

Περίληψη:

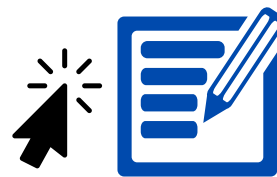
Στο άκουσμα των ειδήσεων, ο **Θεοκλύμενος** εκρήγνυται και σπεύδει να συναντήσει την αδερφή του. Νιώθοντας προδομένος από τις μαντείες της απειλεί να τη σκοτώσει.

Ένας από τους υπηρέτες της μάντισσας τον εμποδίζει και προσπαθεί να τον συνετίσει. Λέγοντάς του πως η Θεονόη έδρασε με γνώμονα το δικό του συμφέρον και βάση το δίκαιο που προστάζουν οι θεοί, υποστηρίζει τη φυγή της Ελένης και τη δικαιολογεί.

Ο Θεοκλύμενος, οργίλος και απόλυτος, θυμώνει με τη στάση του **υπηρέτη** και δεν δέχεται ότι κάποιος άλλος του πήρε την Ελένη. Μάλιστα, δεν διστάζει να απειλήσει τον υπηρέτη με τη ζωή του.

2η Σκηνή (στ. 1779-1812)

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητες:

- **στ. 1779-1786:** Η απόφαση του Θεοκλύμενου να τιμωρήσει τη Θεονόη.
- **στ. 1787-1807:** Ο υπηρέτης εμποδίζει τον αφέντη του.
- **στ. 1808-1812:** Οι απειλές του Θεοκλύμενου προς τον υπηρέτη.

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Υπηρέτης:

Τολμηρός και θαρραλέος, δεν διστάζει να αντιταχθεί στον βασιλιά με σκοπό να αποτρέψει μια αδικία. Μιλά με φρόνηση και χρησιμοποιεί λογικά επιχειρήματα προκειμένου να υπερασπιστεί το δίκαιο. Συμπεριφέρεται με αποφασιστικότητα και έχει έντονο το αίσθημα ευθύνης. Αν και αντιτίθεται στην απόφαση του Θεοκλύμενου, η στάση του αποδεικνύει την πίστη του και την αφοσίωση του σε εκείνος και τη Θεονόη, αφού σκοπός του είναι να τους προστατεύσει. Μπροστά στην απειλή της ζωής του, στέκεται με θάρρος αντιμέτωπος στον βασιλιά και υπερασπίζεται το δίκαιο.

Θεοκλύμενος:

Συναισθηματικά φορτισμένος, καθοδηγείται από την οργή του και το αίσθημα της προδοσίας. Συμπεριφέρεται υπεροπτικά και εγωιστικά. Επιρρίπτει ευθύνες στην αδερφή του και σκέφτεται αδίστακτα να τη σκοτώσει. Τυφλώνεται από τον θυμό του για την απομάκρυνση της Ελένης και αισθάνεται ντροπή που ξεγελάστηκε τόσο εύκολα. Είναι απόλυτος στις σκέψεις και στις απόψεις του, που απειλεί ακόμη και τον υπηρέτη με τη ζωή του επειδή του αντιτίθεται.

Η σημασία της σκηνής

Η υπόθεση του έργου λαμβάνει μια αναπάντεχη τροπή, καθώς ο Θεοκλύμενος εμφανίζεται αποφασισμένος να σκοτώσει τη Θεονόη. Η εξέλιξη αυτή ξαφνιάζει τους θεατές και τους προκαλεί τον φόβο και τον έλεο για τον μέλλον της μάντισσας. Με την παρέμβαση του υπηρέτη η ένταση εκτονώνεται. Μέσα από τη στιχομυθία, προβάλλονται ηθικές και πνευματικές έννοιες, διατυπώνεται μια εντυπωσιακά καλά δομημένη επιχειρηματολογία, ενώ προωθείται η λύση του δράματος, η οποία ακολουθεί.

Τα επιχειρήματα των προσώπων

Υπηρέτης:

- στ. 1789: Η πράξη που σκέφτεται ο Θεοκλύμενος θα προκαλέσει μεγάλο κακό.
- στ. 1791: Αν και είναι δούλος, η σκέψη του είναι φρόνιμη και λογική.
- στ. 1795: Η Θεονόη έπραξε καθοδηγούμενη από την ευσέβειά της.
- στ. 1797: Η πράξη της Θεονόης είχε ως γνώμονα το συμφέρον του Θεοκλύμενου.
- στ. 1803: Το δίκαιο ήταν η Ελένη να μείνει με τον άντρα της, γιατί σε εκείνον ανήκει.
- στ. 1807: Το καθήκον του βασιλιά είναι να δρα σύμφωνα με το δίκαιο.

Θεοκλύμενος:

- στ. 1788: Ένας δούλος δεν μπορεί να διατάζει έναν βασιλιά.
- στ. 1796: Η Θεονόη τον πρόδωσε και η τιμωρία της θα είναι ο θάνατος.
- στ. 1802: Η Ελένη βρέθηκε κοντά του ως δώρο από την τύχη, άρα είχε το δικαίωμα να την κάνει γυναίκα του.
- στ. 1804: Ένας βασιλιάς είναι εκείνος που μπορεί να κρίνει το δίκαιο.

στιχομυθία, αντιλαβή (σύντομη φράση που εκτείνεται σε ένα ημιστίχιο).

λέξεις: στ. 1779 -1780 (υπερβατό), στ. 1781 (υπερβατό), στ. 1787 (ρητορική ερώτηση), στ. 1788 (υπερβατό), στ. 1790 (ρητορική ερώτηση), στ. 1795 (έλλειψη), στ. 1804 (ρητορική ερώτηση), στ. 1806 (ρητορική ερώτηση), στ. 1807 (έλλειψη).

αντιθέσεις:

- δίκαιο και άδικο.
- πνευματική ελευθερία και σωματική δουλεία.
- ανώτερη και κατώτερη κοινωνική τάξη.
- θυμικό και λογική.

διάνοια: στ. 1779-1780 (καθώς οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες, το αίσθημα ντροπής του Θεοκλύμενου, που ξεγελάστηκε από μια γυναίκα, είναι μεγαλύτερο), στ. 1791 (για τον Ευριπίδη σημασία έχει η σωστή γνώμη και όχι η κοινωνική θέση εκείνου που την εκφράζει), στ. 1807 (καθήκον του βασιλιά είναι να εφαρμόζει το δίκαιο και να πράττει σύμφωνα με αυτό, όχι να δρα κατά το δοκούν), στ. 1810-1812 (ο θάνατος που επήλθε λόγω του αγώνα υπέρ του δικαίου είναι ο πιο ένδοξος).

όψις: στ. 1779, στ. 1785-1786, στ. 1787, στ. 1788, στ. 1789, στ. 1790, στ. 1792-1793, στ. 1808, στ. 1809-1810.

ΕΞΟΔΟΣ - 3η Σκηνή - ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ Ελένη Γ' Γυμνασίου - ΘΕΩΡΙΑ

3η Σκηνή (στ. 1813-1864) ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ

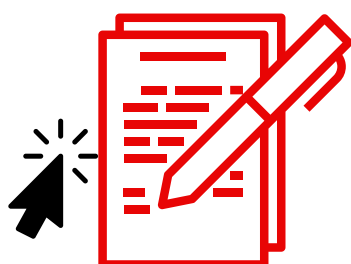
Περίληψη:

Οι **Διόσκουροι**, οι αδερφοί της Ελένης, εμφανίζονται και εξηγούν στον Θεοκλύμενο ότι δεν ήταν καθορισμένο από τη μοίρα να καταλήξει με την Ελένη. Σύμφωνα με τη βούληση των θεών, η Ελένη βρέθηκε στην Αίγυπτο για να προστατευθεί όσο ο Μενέλαος πολεμούσε στην Τροία και, πλέον, είχε έρθει η στιγμή να επιστρέψουν μαζί στο σπίτι τους. Επιπλέον, τον αποτρέπουν να σκοτώσει τη Θεονόη, γιατί η μάντισσα έπραξε σύμφωνα με το δίκαιο των θεών.

Για την Ελένη, οι θεοί προφητεύουν την επιστροφή της στην Σπάρτη με τον Μενέλαο. Ακόμα, αναφέρουν ότι, μετά τον θάνατό της, θα δοξασθεί σαν θεά από τους ανθρώπους, όπως έχει αποφασίσει ο Δίας και το νησί απέναντι από την Αθήνα θα πάρει το όνομά της. Όσον αφορά τον Μενέλαο, θα κατοικήσει στα νησιά των Μακάρων και η μνήμη του θα παραμείνει αθάνατη.

Έχοντας ακούσει όλα αυτά, ο **Θεοκλύμενος** αποφασίζει να συμμορφωθεί στις υποδείξεις των θεών. Υπόσχεται να μην κυνηγήσει την εκδίκηση και εκφράζει τον θαυμασμό του για την Ελένη. Εξαίρει την ευγένεια, τη φρόνιμη σκέψη και τους καλούς της τρόπους.

Ακολουθεί το τραγούδι του **Χορού**, που υμνούν τις βουλές των θεών, καθώς είναι απροσδόκητες και, το ίδιο αναπάντεχα, μπορούν να δώσουν τέλος σε μια ιστορία. Και, κάπως έτσι, τελειώνει η ιστορία της Ελένης.

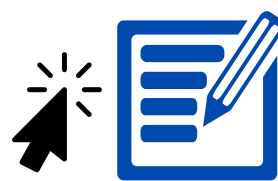

ΕΞΟΔΟΣ - 3η Σκηνή - ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ Ελένη Γ' Γυμνασίου - ΘΕΩΡΙΑ

3η Σκηνή (στ. 1813-1864) ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ

Ενότητες:

- **στ. 1813-1831:** Οι συμβουλές των Διόσκουρων προς τον Θεοκλύμενο.
- **στ. 1831-1856:** Η προφητεία για την Ελένη.
- **στ. 1857 -1864:** Η απόφαση του Θεοκλύμενου.
- **στ. 1865-1870:** Το τραγούδι του Χορού.

ΛΥΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ
ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ηθογραφία/ Πρόσωπα:

Διόσκουροι:

Οι «από μηχανής» θεοί. Από μηχανής είναι ο «θεός που εμφανίζεται στο έργο με τη βοήθεια του μηχανήματος. Ο από μηχανής θεός παρεμβαίνει συνήθως, όταν το έργο έχει φτάσει σε αδιέξοδο, και δίνει λύση. Αποτελεί τυπικό γνώρισμα της ευριπίδειας τραγωδίας». (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Η παρουσία τους στη σκηνή δίνει τη λύση στο δράμα και επιφέρει την κάθαρση. Προκαλούν δέος και ηρεμούν τον Θεοκλύμενο με τον λόγο τους, καθώς μεταφέρουν τη βούληση των θεών.

Θεοκλύμενος:

Η εμφάνιση των θεών κατευνάζει την οργή του και τον μαλακώνει. Με ευσέβεια ακολουθεί τις προτροπές τους. Ξεχνά την εκδίκηση και αποφασίζει να δώσει τέλος στην έχθρα του με την Ελένη. Εκφράζει τον θαυμασμό του για εκείνη και αποκαθιστά το όνομά της. Το γεγονός ότι τον ξεγέλασε αλλά συνεχίζει να την εξαίρει, προσδίδει στον λόγο του βαρύνουσα σημασία.

Χορός:

Συγκρατημένα χαρούμενος για τη σωτηρία της Ελένης, εκφράζει την άποψη ότι οι επιθυμίες των θεών, που είναι ευμετάβλητες και απρόβλεπτες, ρυθμίζουν τις ζωές των ανθρώπων και καθορίζουν το τέλος της ευτυχίας ή της δυστυχίας τους.

Έξοδος & Εξόδιο Άσμα

Η Έξοδος αποτελεί «το τελευταίο από τα κατά ποσόν διαλογικά μέρη, με το οποίο κλείνει η τραγωδία». Ενώ Εξόδιο είναι «το άσμα που τραγουδά ο χορός στο τέλος της τραγωδίας, όταν αποχωρεί από την ορχήστρα». (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Η σημασία της σκηνής

Πρόκειται για την τελευταία πράξη του θεατρικού. Ο ποιητής εμφανίζει τους θεούς και δίνει τέλος στο δράμα. Με την παρέμβασή τους εξασφαλίζεται η σωτηρία της Θεονόης και του υπηρέτη, ενώ προβάλλεται το θεϊκό δίκαιο και συνδέεται η τραγωδία με τη λατρευτική παράδοση. Ακόμα, δια στόματος του Θεοκλύμενου αποκαθίσταται το όνομα της Ελένης. Αυτό το μέρος εξασφαλίζει τη δικαίωση των ηρώων και προκαλεί την κάθαρση στον θεατή. Οι θεατές ανακουφίζονται συναισθηματικά μετά από την ψυχική αναστάτωση που του είχαν προκαλέσει τα προηγούμενα επεισόδια. Τέλος, προβληματίζονται για ζητήματα ηθικής, όπως το δίκαιο και το άδικο, η μοίρα, η σύμπραξη θεϊκής εύνοιας και ανθρώπινης πράξης.

Κάθαρση

Πολυσυζητημένη έννοια, που αναφέρεται στον αριστοτελικό ορισμό της τραγωδίας ([...] δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν). Σύμφωνα με μια ερμηνεία, ο θεατής παρακολουθώντας τα παθήματα των ηρώων αισθάνεται λύπηση, ἔλεος γι' αυτούς και φόβο. Στο τέλος όμως του έργου αισθάνεται ανακούφιση και ψυχική ηρεμία, είτε γιατί ο ήρωας δικαιώθηκε είτε γιατί έχει αποκατασταθεί η ηθική τάξη. (Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας)

Στοιχεία τεχνικής:

- **μονόλογος, διάλογος, λυρισμός.**
- **λέξεις:** στ. 1814 (μεταφορά), στ. 1830 (μεταφορά), στ. 1830 (υπερβατό), στ. 1835 (έλλειψη), στ. 1840 (μεταφορά), στ. 1846 -1847 (παρομοίωση), στ. 1850 -1851 (μεταφορά), στ. 1852 -1854 (υπερβατό).
- **διάνοια:** στ. 1833-1834 (δεν είναι όλοι οι θεοί ισοδύναμοι και πάνω από τους θεούς βρίσκεται η Μοίρα. Οι θεοί είναι διαχειριστές του κόσμου και όχι δημιουργοί του), στ. 1855-1856 (σχόλιο 12 του σχολικού βιβλίου: Κάποιοι μελετητές εξοβελίζουν το στίχο αυτόν, δηλαδή θεωρούν ότι δεν τον έγραψε ο ίδιος ο ποιητής, αλλά ότι είναι μεταγενέστερη προσθήκη, αφού ο Ευριπίδης δεν ήθελε να τονίσει εδώ την αντίθεση ευγενείς – άνθρωποι του λαού. Ο ποιητής, σύμφωνα με αυτούς τους μελετητές, στους προηγούμενους στίχους (1852 -1855) εννοεί ότι οι θεοί δε νιώθουν μίσος για τους καλούς, αφού αυτοί είναι που τραβούνε τα περισσότερα βάσανα. Έτσι και ο Μενέλαος που ταλαιπωρήθηκε τόσο (πολυπλόκως) θα πάει στα νησιά των Μακάρων), στ. 1865-1869 (οι επιθυμίες των θεών, που είναι ευμετάβλητες και απρόβλεπτες, ρυθμίζουν τις ζωές των ανθρώπων και καθορίζουν το τέλος της ευτυχίας ή της δυστυχίας τους).

όψις: στ. 1813, στ. 1836.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Πρόδρομος Μιχαλάκης

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΥΣΑΡΙ | LISARI.GR
& Πρόδρομος Μιχαλάκης

Πανόρμου 14 & Σμύρνης,
12242, Αιγάλεω
τηλ.: 210 5982 614
e-mail: info@lisari.gr
www.lisari.gr

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται από τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή οποιοδήποτε μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

